

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Had- és Rendészettudományi Szekció

Budapest, 2025. április 22–24.

Nemzeti Közsolgálati Egyetem

Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

Olaszország EU és NATO válságkezelésben, illetve védelmi jellegű kezdeményezésekben való részvétele, ezek hatása a tagállam hatalmára, valamint biztonságára

Jelige: *Non nobis solum*

Pályamunka lezárásának időpontja: 2024.12.18.

2025.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	2
2. A kutatás relevanciája és kutatási célkitűzések	3
3. Kutatási kérdések, hipotézisek	4
4. Kutatási módszertan és szakirodalmi áttekintés	5
5. Az EU és a NATO válságkezelése, műveletei.....	6
5.1. Olaszország részvétele az EU és NATO nemzetközi műveleteiben, az olaszok priorizált műveletei, műveleti területe	13
5.1.1. Jelentős NATO műveletek olasz részvétellel	13
5.1.2. Jelentős EU műveletek olasz részvétellel.....	17
5.1.3. Az aktuális olasz nemzetközi műveletek	20
5.2. Magyarország részvétele az EU és NATO nemzetközi műveleteiben, a magyarok priorizált műveletei, műveleti területe	23
5.2.1. Az aktuális magyar nemzetközi műveletek.....	25
6. Az EU és a NATO főbb biztonsági és védelmi jellegű programjai.....	28
6.1. NATO programok és projektek	28
6.2. EU programok és projektek.....	32
7. Hatalmiság és nemzetközi szerepvállalás, annak hatása az államok politikai és katonai biztonságára.....	39
7.1. Középhatalmak és a hatalmiság összefüggései	39
7.2. Olaszország és Magyarország esete, erőforrásaikhoz és képességeikhez viszonyított nemzetközi szerepvállalásuk	41
8. Összegzés és kitekintés	45
Felhasznált irodalom	48
Rövidítések jegyzéke.....	53

1. Bevezetés¹

A globalizáció kiteljesedése és a bipoláris világrend felbomlása számos egyenlőtlenséget felerősített és újabb, kizárólag nemzetközi és globális összefogással kezelhető problémákat – például globális felmelegedés, egyenlőtlen eloszlású és egyre fogyó nyersanyagok, nemzetközi szervezett bűnözés – generált. Ezek megoldásában az állami szereplők mellett nemzetközi szervezetek, transznacionális vállalatok és egyéb nem állami szereplők is részt vesznek. Emellett persze a gazdasági- és politikai, de katonai jellegű nemzetközi intézmények is jelen vannak, melyek közül bizonyára az univerzális Egyesült Nemzetek Szervezete után a NATO és az Európai Unió a legismertebbek. Az EU és a NATO is indítanak nemzetközi válságkezelő műveleteket, rendelkeznek saját védelmi jellegű kezdeményezésekkel és programokkal, sőt egyre több területen együtt is működnek egymással.

A tagállamok részvételükkel saját biztonságukat jelentősen fokozhatják: a válságócok és konfliktusok kezelésével azok kisebb eséllyel gyűrűznek tovább Európa és a tagállam felé; míg a védelmi eszközök és technológiák kifejlesztése és megszerzése is olcsóbbá válik, hiszen több állam adja hozzá az infrastruktúrát, pénzeszközöket és az emberi erőforrásokat. Továbbá egy állam a nemzetközi politikai rendszer meghatározó szereplőjévé válhat azzal, ha részt vesz válságkezelésben és nemzetközi együttműködésekben. Az Olasz Köztársaság a világ egyik legsikeresebb békefenntartó országaként már a 20. században is számtalan misszióban és műveletben részt vett, sőt az azóta indított EU, NATO és ENSZ műveletek jelentős részében is részt vesz, valamint saját válságkezelő műveleteket is indít. Ezek közül kiemelendő a jemeni houthi lázadók ellen indított offenzív amerikai koalíciós művelet, amelybe eredetileg Olaszország is jelezte csatlakozási szándékát, illetve az EU közös kül- és biztonságpolitika (KKBP) ernyője alatt indított defenzív jellegű művelet, amelybe végül becsatlakozott.² Magyarország szintén elkötelezett a nemzetközi béke iránt és rengeteg békefenntartó műveletben vett és vesz részt, sőt 2024-ben az afrikai Csádba is küld magyar honvédeket, hogy segítsenek az országot stabilizálni és az Afrika felől Európába irányuló

¹ A Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24-2-94 kódszámú Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

² A 2023 októberében kitört Izrael-Hamász háború során a jemeni houthi lázadók kijelentették, hogy rakétatámadásokat fognak intézni a Vörös-tengeren áthaladó Izraelnek árukat szállító kereskedelmi hajók ellen. Azonban az eredeti kijelentéshez képest minden arra haladó hajót megtámadnak, ami jelentősen veszélyezteti a globális kereskedelmet és a tengeri hajózás szabadságát is ellehetetleníti. Ennek elhárítására indított az USA egy offenzív műveletet, majd pár hónappal később az EU egy defenzív műveletet, amelynek célja a hajók védelme.

migrációt megállítani minél közelebb a kiindulási helyéhez.³ Azonban kiemelendő, hogy Olaszországgal ellentétben az EU-s és NATO-s védelmi jellegű kezdeményezésekben, programokban Magyarország sokkal kisebb mértékben vesz részt. A dolgozat címében Olaszország kerül hangsúlyozásra, mivel fő fókuszomat ezen országra és jellemzőire kívánom helyezni, viszont Olaszország békefenntartói tevékenysége és EU-NATO kötődésű védelmi programjain kívül, a dolgozat komparatív esettanulmány jellegének elérése érdekében Magyarország és kisebb részvétele, annak okai is bemutatásra, megvizsgálásra kerülnek.

2. A kutatás relevanciája és kutatási célkitűzések

2023-ban Magyarország törvényhozó hatalmi ága, az Országgyűlés megszavazta, hogy a Magyar Honvédség katonákat küldjön Csádba egy békefenntartó misszió keretében. Miközben az EU és több NATO szövetséges ország is nemzetközi műveleteket kezdeményezett a Vörös-tengeren, mivel a jemeni houthi lázadók az arab-izraeli háborúra és Izrael nyugati támogatására hivatkozva kereskedelmi hajókat támadtak meg. A 2014-es, majd 2022-es Ukrajna elleni orosz agresszió következtében ismét előtérbe került az államok közti küzdelem, a NATO esetében például egyértelműen látható a műveleti NATO háttérbe, a készenléti NATO előtérbe kerülése.⁴ Ennek ellenére látható, hogy a nemzetközi műveletek és missziók indítása továbbra is jelentős cél maradt nevezett szervezetek esetében, sőt az államok szintjén is ez tapasztalható (pl. Operation Prosperity Guardian). Emiatt manapság legalább annyira aktuális a nemzetközi műveletekkel foglalkozni, mint korábban. Emellett napjaink védelmi programjai rendkívül komplexek és olyan jelentős mennyiségű – materiális és immateriális – erőforrást emésztnek fel, hogy sokkal hatékonyabb több országnak együtt kifejleszteni valamit, mint egyedül nekiállni (pl. Global Combat Air Programme hatodik generációs vadászpilóta nélküli repülőgépe, Panther KF51 közepes harckocsi, FREMM osztályú fregattok, vagy Airbus A400M közepes szállítórepülőgépek). Így az ilyen jellegű védelmi programok tanulmányozása is aktuális és kifejezetten releváns a biztonság- és védelempolitikával és védelmi célú kutatással, fejlesztéssel foglalkozó szakemberek számára. Emellett kiemelendő, hogy egy középhatalom hatalmi státuszának fenntartásához szükséges a nemzetközi politikai rendszerben az aktív részvétel, az állami érdekek érvényesítése és a nemzetközi biztonság és béke megvalósításában való közreműködés.

³ Kósa András, „Budapestre jöhet a csádi elnök, előkészítik a magyar katonák afrikai misszióját”, *Szabad Európa*, 2024. szeptember 6., <https://www.szabadeuropa.hu/a/budapestre-johet-a-csadi-elnok-elokeszitik-a-magyar-katonak-afrikai-missziojat/33107212.html>.

⁴ NATO, „Madrid Summit Declaration”, NATO, 2022. június 29., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm.

Jelen kutatás célja – jelentős mértékben eltérő erőforrásaik, képességeik és lehetőségeik ellenére – Olaszország és Magyarország nemzetközi válságkezelésben, illetve az EU és a NATO valamilyen jellegű keretei közt, vagy a szervezetekhez kapcsolódóan megvalósuló védelmi jellegű projektekben való részvételének bemutatása és egymással történő összehasonlítása, ugyanis különbözőségeik ellenére a két állam jelentős mértékben hasonlít is egymásra: előbbi fent kívánja tartani, fokozatosan nagyhatalmivá fejleszteni középhatalmi státuszát, utóbbi pedig szeretne kishatalmi létéből kitörni. Az általános összehasonlítás mellett mindkét államnak a prioritásként kezelt műveletét és néhány jelentős védelmi jellegű projektjét, illetve ezeknek elsősorban az állam katonai biztonságára gyakorolt hatását is meg kívánom vizsgálni, valamint harmadlagos célnak tűztem ki annak elemzését és eldöntését, hogy az adott állam rendelkezésre álló erőforrásainak és eszközeinek megfelelően, arányosan mely ország mennyit tesz 2024-ben a nemzetközi béke és biztonság megteremtéséért.

3. Kutatási kérdések, hipotézisek

Kutatásomban több kutatási kérdést és hozzájuk kapcsolódóan egy-egy hipotézist is megfogalmaztam. Elsősorban azt kívánom tanulmányozni, hogy Olaszország és Magyarország hány és milyen (milyen doménben, melyik kontinensen) nemzetközi műveletben vesz részt, valamint, hogy melyik ország melyik műveleteket tekinti a számára legfontosabbnak és miért? (K1) A kutatási kérdésnek megfelelően első hipotézisem pedig az, hogy Olaszország számára prioritásként a tengeri és légi, Kibővített Mediterráneum és Európa (Kelet-Európa és Nyugat-Balkán) térségében indított műveletek, míg Magyarország számára egyértelműen az országtól délre elhelyezkedő biztonsági kihívások (Nyugat-Balkán, Afrika, Közel-Kelet) kezelésére indított műveletek jelennek meg. (H1)

Másodsorban az Európai Unióhoz, vagy a NATO-hoz akár közvetlenül, vagy közvetve kapcsolódó védelmi programokban való részvételét is meg kívánom vizsgálni Olaszországnak és Magyarországnak. Így második kutatási kérdésem, hogy melyik állam milyen biztonsági és védelmi kezdeményezésekben vesz részt és milyen jellegű projektek dominálnak ezek közül, valamint miért? (K2) Hipotézisként pedig azt fogalmaztam meg, hogy Olaszország több védelmi programban, együttműködésben vesz részt, mint Magyarország, ami középhatalmi státuszának, másrészt minőségileg és mennyiségileg is jelentősebb erőforrásainak, képességeinek, valamint magasabb szintű ambícióinak köszönhető. (H2)

A kutatás második főbb részében pedig harmadlagos célkitűzésként meg kívánom vizsgálni Olaszország és Magyarország békefenntartó tevékenységének, védelmi jellegű programokban

való részvételének és az adott állam adottságainak, képességeinek az összefüggését is – egyszer azt, hogyan hat a nemzetközi szerepvállalás a tagállam politikai és katonai biztonságára, másodszor pedig azt, hogy az állam képességeinek, eszközeinek és erőforrásainak fejlettségéhez és mennyiségéhez képest melyik ország mennyire jelentős nemzetközi szerepvállalást produkál. Ezen harmadik részhez tartozó kutatási kérdésem az, hogy saját képességeihez és adottságaihoz viszonyítva mennyit tesz Olaszország és mennyit Magyarország a nemzetközi béke és biztonság megteremtéséért, fenntartásáért? (K3) Ezen harmadik kutatási kérdés esetében hipotézist nem fogalmazok meg.

4. Kutatási módszertan és szakirodalmi áttekintés

Számos tudományos munka készült már a nemzetközi békefenntartásról és az egyes országok részvételéről ezekben. Emellett a védelmi innováció, biztonsági és védelmi jellegű kezdeményezéseket is vizsgálták már szakmai-tudományos művekben. Munkámhoz ezen széles nemzetközi és hazai szakirodalmi bázisból a lehető legrelevánsabb, elsősorban magyar, angol és olasz nyelvű anyagokat kívánom felhasználni és elemezni kevert módszertant alkalmazva. A felhasznált anyagok jelentős mennyisége olyan elsődleges, primer források, mint a hivatalos közlemények, datasheet-ek, törvények és stratégiai dokumentumok, azonban másodlagos, szekunder források is elemzésre kerülnek, vagyis a témához kötődő, szakemberek által írt folyóiratcikkek és könyvek, de oknyomozó újságcikkek is. Kevert módszertanomban a kvalitatív dokumentum- és tartomelemzés dominál, azonban statisztikai adatokkal is alá kívánom támasztani állításaimat. Emellett az olasz és a magyar válságkezelés jelentőségét, sikerét és hatását egy-egy esettanulmány keretében kívánom bemutatni a kutatás első fő részeként.

Végül pedig mivel a kutatás második és egyben végső fő részében azt kívánom megállapítani, hogy a két ország közül a saját erőforrásaihoz, adottságaihoz képest melyik mennyit tesz a nemzetközi béke és biztonság szavatolásáért, szükségem van mérhető, számszerűsíthető adatokra az országokról, elsősorban a gazdaságot, a védelmi szektort és a haderőt jellemző mutatókra. Ezen adatokból egy indexet tervezek létrehozni, amely a békefenntartáshoz való hozzájárulásukat méri az egyes országok esetében, saját erőforrásaikhoz viszonyítva. Továbbá kiemelő, hogy bár a két választott ország (kishatalom-középhatalom) egymástól jelentős mértékben eltér (lakosság, gazdaság, haderő, befolyás), fontosnak tartom, hogy hazánknak, Magyarországnak nemzetközi tevékenységét egy jelentős középhatalom nemzetközi szerepvállalásával is összehasonlítsuk, ugyanis ezen két ország kifejezetten jó kapcsolatokat ápol egymással és hasonló magatartással is bírnak: mindkettő számára rendkívül fontos az

aktív nemzetközi szerepvállalás: a politikai dialógus előmozdítása, a nemzetközi együttműködési formációkban való részvétel, illetve a válságok minél gyorsabb és lehetőség szerint helyszíni kezelése, aminek érdekében számos békefenntartó-, válságkezelő műveletben vesznek részt. Sőt az elmúlt egy-két évben mindkét európai állam megemelte békefenntartási keretlétszámát.

5. Az EU és a NATO válságkezelése, műveletei

A nemzetközi missziók és műveletek végrehajtását az ENSZ kezdte meg, azonban idővel olyan szervezetek csatlakoztak hozzá, mint az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ), az EU és a NATO. Napjainkra az ENSZ és EBESZ műveletek többnyire befejeződtek, elsősorban NATO és EU műveletek zajlanak, ezért az ezen két szervezet által indított műveletekkel célszerű foglalkozni.

Az Európai Unió egy jelenleg 27 tagállamot számláló politikai és gazdasági unió, amelynek alapjait a 20. század közepén létrejött Európai Szén- és Acél Közösség (1951), illetve az Euratomot és az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó 1957-es római szerződések jelentik. Az Északatlanti Szerződés Szervezete pedig egy jelenleg 32 tagállamból álló politikai és katonai szövetség, amely a hidegháború elején, 1949. április 4-én a Washingtoni-szerződéssel alakult meg. Előbbi a francia-német ellenségeskedés felszámolására és az európai egység megvalósítására, utóbbi pedig a hidegháború során fennállt keleti blokk ellen irányult, azonban a bipoláris világrend végéhez érve mindkettő célkitűzései közé bekerült a világ válságócainak felszámolása, a nemzetközi béke és stabilitás fenntartása. A profil kibővülése elsősorban Boutros Boutros-Ghali volt ENSZ főtitkár 1992-es „An Agenda for Peace” című jelentésének köszönhető, amely jelentősen megerősítette a békefenntartó⁵ missziók mandátumát, a konfliktus megelőzésére irányuló preventív diplomácia, valamint a béketeremtő, a békefenntartó és a békeépítő műveletek mellett lehetővé tette a békének az erőszakos kikényszerítését is egy konfliktus során.⁶ Így a fegyveres erőket és a nehéz

⁵ A nemzetközi béketámogató műveletek (Peace Support Operations), avagy válságkezelő műveletek többek között magukba foglalják a békefenntartó (peacekeeping), békekikényszerítő (peace enforcement) és békeépítő (peace building), illetve a szintén ekkortájt megjelenő humanitárius műveleteket is. Ezen kifejezések mindegyike más-más művelettípust takar a konfliktus életciklusából, azonban sokszor csak „békefenntartásként” hivatkoznak erre az összetett jelenségre, az egyszerűség kedvéért és amiatt, mert dolgozatomban nem a békefenntartás jelenségeivel foglalkozik, hanem annak és a tagállam biztonságának, hatalmának összefüggéseivel, én is így fogok tenni munkámban.

⁶ A béke- és humanitárius művelettípusok eltérnek egymástól, más-más folyamatot és cselekvést takarnak, azonban jelen kutatásban a békefenntartás, béketámogatás, békeműveletek és válságkezelés egymással csereszabatos kifejezésként kerülnek használatra az előbbi kiegészítő megjegyzésnek megfelelően.

haditechnikát is lehetséges lett bevetni a béke, biztonság és stabilitás megteremtésének érdekében, új célt adva a NATO-nak, de még az EU-nak is.⁷

Ugyanakkor a békefenntartás története jóval korábban kezdődik: bár új jelenségnek tűnhetne, mégsem az, hiszen már a 19. században, az 1814-15-ös bécsi kongresszus után is megjelent egyfajta békefenntartás amit a nagyhatalmak hajtottak végre a köztük fennálló béke és stabilitás megőrzésének érdekében, de az 1900-as boxer lázadások során megalakult nemzetközi intervenciók erőre is tekinthetünk egyfajta békefenntartó beavatkozásként.⁸ Modern békefenntartásról viszont csak 1948 óta, az első arab-izraeli háború végét követően beszélhetünk, mikor is az ENSZ megindította az Egyesült Nemzetek Fegyverszünet Felügyeleti Szervezetét (United Nations Truce Supervision Organization – UNTSO). Ezzel megalkotásra kerültek a békefenntartás ENSZ Alapokmányának VI. fejezetére épülő alapelvei is: 1. a konfliktusban résztvevő felek beleegyezése a műveletbe – ezt persze szükség esetén felülírhatja az ENSZ Biztonsági Tanácsának határozata, mint ahogy 2011-ben Líbiában az Operation Unified Protector művelet esetében is történt, – 2. a beavatkozók pártatlansága, és 3. az erőszak alkalmazásának tilalma, kivéve az önvédelem és a mandátum védelmének esetében.⁹ A békefenntartó műveletek célja a béke és stabilitás helyreállítása és fenntartása olyan régiókban, államokban ahol valami okból válság alakult ki, vagy fennáll az esélye annak, hogy egy konfliktus háborúvá eszkalálódjon.

A békefenntartó műveleteknek a leggyakoribb értelmezésben három generációját,¹⁰ míg egy másik gyakori értelmezésben öt generációt¹¹ szokták megkülönböztetni egymástól: előbbi szerint léteznek első generációs/hagyományos-, második generációs- és harmadik/újgenerációs békefenntartó műveletek, míg utóbbi szerint az első 2 generáció korszaka tart 2001-ig, 2010-ig a harmadik, a 2010-es években a negyedik, napjainkban pedig

⁷ Boutros Boutros-Ghali és Un Secretary-General, „An Agenda for Peace :: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping : Report of the Secretary-General Pursuant to the Statement Adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992 /: Boutros Boutros-Ghali”, 1992, 26, <https://digitallibrary.un.org/record/145749>.

⁸ Robert Skidelsky, „Peacekeeping, Past and Present” (Project Syndicate, 2023. november 20.), <https://www.project-syndicate.org/commentary/what-the-concert-of-europe-can-teach-us-about-preserving-peace-by-robert-skidelsky-2023-11>.

⁹ ENSZ, „Principles of Peacekeeping”, United Nations Peacekeeping, elérés 2024. február 29., <https://peacekeeping.un.org/en/principles-of-peacekeeping>.

¹⁰ Szabó László, „A békefenntartás új értelmezése”, *Nemzet és Biztonság: Biztonságpolitikai Szemle*, 2009, 39–41.

¹¹ Kai Michael Kenkel, „Five Generations of Peace Operations: From the »Thin Blue Line« to »Painting a Country Blue«”, *Revista Brasileira de Política Internacional* 56, sz. 1 (2013): 126–35, <https://doi.org/10.1590/S0034-73292013000100007>.

a hibrid műveletek korszaka zajlik.¹² Az 1948-1978-ig tartó időszak első generációs műveleteit főként békeegyezmények betartásának felügyeletére indítottak, így ezeket főként fegyvertelen, illetve könnyű fegyverzettel ellátott egységek hajtották végre. Az 1980-as évekre megváltoztak a konfliktusok és szükségessé váltak humanitárius beavatkozások, kialakítva a békefenntartás második generációját. Ebben a generációban a humanitárius segély és politikai átalakulás kapott kulcsszerepet, így polgári komponensek is bekerültek a békefenntartó erők közé. Az említett műveletek főként Afrikában kerültek végrehajtásra, ahol újabb problémák merültek fel: 1. a polgárháborúkban nem volt egyetértés a hadviselő felek közt egy nemzetközi intervencióról, 2. a békefenntartás a problémákhoz képest alulfinanszírozottá és erőforráshiányossá váltak. A bipoláris világrend felbomlása teret adott a nemzetközi békefenntartó műveletek harmadik generációjának, amelyek mandátuma jelentősen nagyobb teret engedett a fegyverhasználatnak, elindultak a békekikényszerítő műveletek. Az ENSZ Alapokmány VII. fejezetére épülő – egyébként már többdimenziós – műveletek sokkal hatékonyabbak lettek, ugyanakkor elveszítettek más attribútumokat, többek között a pártatlanság alapelvét. Miután ezen műveletek gyakran egy biztonságos átjáró létesítését, humanitárius segítségnyújtás biztosítását, vagy a civilek védelmét tűzték ki célul, következésképp a hadviselő felek közül az egyiket mindenképpen támogatták.¹³ Manapság a békefenntartó missziók már nemcsak a szárazföldről, vízről, levegőből és esetlegesen a világűrből érkező fenyegetésekkel találják szembe magukat, hanem a kibertérben is veszély leselkedik rájuk. Ezen fenyegetés a fizikai valóságban kibertámadások formájában nyilvánul meg, amelyek kritikus infrastruktúrákat tesznek tönkre, internetes portálokat tesznek elérhetetlenné és titkosítanak, vagy törölnek létfontosságú információkat. Emellett kognitív eszközök bevetésével felforgató tevékenységet végeznek amik akár a misszió mandátumának megszüntetésére is irányulhatnak.

Az Európai Unió 1993-as megalakulásakor 3 pillérré épült fel a politikai és gazdasági unió: 1. Európai Közösségek, 2. közös kül- és biztonságpolitika, 3. bel- és igazságügyi együttműködés. Az ekkor létrejövő közös kül- és biztonságpolitika egyre hangsúlyosabb lett az évek alatt, 1997-ben kapott egy közös kül- és biztonságpolitikai főképviselőt, majd 2009-ben a lisszaboni szerződés amellett, hogy megszüntette a pilléres rendszert, lényegesen

¹² Mivel kutatásom nem a békeműveletek korszakolását és típusainak jellemzőit vizsgálja, én a kevésbé komplex, háromgenerációs felosztást fogom használni, amennyiben típusra hivatkoznék a továbbiakban.

¹³ Andrew E. Yaw Tchie, „Generation three and a half peacekeeping: Understanding the evolutionary character of African-led Peace Support Operations”, *African Security Review* 32, sz. 4 (2023. október 2.): 423–26, <https://doi.org/10.1080/10246029.2023.2237482>.

megegyeztetette a KKBK főképviselelő pozícióját és a nevezett szakpolitikát.¹⁴ A közös kül- és biztonságpolitika, illetve a benne elhelyezkedő közös biztonság- és védelempolitika (KBVP) keretében az Európai Unió számtalan békefenntartó missziót indított az elmúlt években főként a Mediterráneum térségébe, Európába és Afrikába. Ezen területek stabilitása és biztonsága az európai biztonság kulcsának tekinthető. Az Afrikában és a Közel-Keleten kialakult konfliktusok számtalan a biztonságot veszélyeztető tényezőt hoznak létre: például ilyen tényezők az ellenőrizetlen migrációs hullámok, az ember-, fegyver- és drogcsempészet és a kalózkodás. Ezek a fenyegetések utána a Mediterráneum – azaz a Földközi-tenger és a partmenti államok, kiterjesztett értelmezésében az egész MENA régió (Közel-Kelet és Észak-Afrika) – régióján keresztül rendkívül könnyen gyűrűznek át Európába.¹⁵ Az EU 2023-ig összesen 47 békefenntartó műveletet indított, 2024 elején pedig elindította a 48. műveletét. Az EU által indított műveleteket az alábbi 1. táblázat foglalja össze, melyben szín szerint megkülönböztetésre került egymástól Európa, Afrika, Ázsia és a Közel-Kelet térsége.¹⁶

1. Táblázat: Az EU KKBK keretében megindított missziók és műveletek 2024 szeptemberéig. Kék színnel Európa, zölddel Afrika, sárgával Ázsai és narancssárgával a Közel-Kelet térsége került jelölésre. (Saját szerkesztés az Európai Külügyi Szolgálat „Missions and Operations” jelentése alapján [elérhető: https://www.eeas.europa.eu/eeas/missions-and-operations_en])

Kezdet	Katonai művelet	Civil művelet	Kezdet	Katonai művelet	Polgári művelet
2003	EUFOR Concordia	EUPM BiH			EUAVSEC South Sudan
	EUFOR Artemis	EUPOL Proxima		EUCAP Somalia	
2004	EUFOR Althea	EUJUST Themis	2012	EUCAP Sahel Niger	
2005	EUSEC RD Congo	EUJUST Lex-Iraq	2013	EUTM Mali	EUBAM Lybia
		EUBAM Rafah	2014	EUFOR RCA	EUAM Ukraine
		EUPAT	2015	EUNAVFOR Med Sophia	EUCAP Sahel Mali
		AMM		EUMAM RCA	
		EUPOL Kinshasha	2016	EUTM RCA	
		AMIS II és AMISOM támogatása	2017	EUAM Iraq	
2006	EUFOR RD Congo	EUPOL COPPS	2019	EU RACC Sahel	EUAM RCA
		EUPOL Kosovo	2020	EUNAVFOR Med Irini	
2007		EUPOL Afghanistan		EMASOH	
2007		EUPOL RD Congo	2021	EUTM Mozambique	
2008	EUFOR Tchad/RCA	EULEX Kosovo	2022	EUMAM Ukraine	

¹⁴ Molnár Anna, *Az Európai Unió külkapcsolati rendszere és eszközei* (Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2018), 154–60.

¹⁵ Siposné Kecskeméthy Klára, „Mediterráneum: átalakuló NATO-partnerség”, Molnár Anna–Komlós Orsolya (szerk.): *Az Európai Unió mediterrán térséggel összefüggő kapcsolata–Párbeszéd és konfliktusok*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 205–9.

¹⁶ Európai Unió, „Missions and Operations | EEAS”, elérés 2024. március 1., https://www.eeas.europa.eu/eeas/missions-and-operations_en.

	EUNAVFOR Operation Atalanta	EUMM Georgia	2023	EU SDI Gog	EUPM Moldova
	EUNAVFOR Somalia	EU SSR Guinea-Bissau		EUMPM Niger	EUM Armenia
2010	EUTM Somalia		2024	EUNAVFOR Aspides	

A NATO a bipoláris világrend felbomlását követően már szinte azonnal részt vett konfliktusmegelőzést célzó, humanitárius jellegű, vagy fegyverembargót betartató műveletekben, azonban első igazi békeműveletének csak az 1995-ös IFOR-t (Implementation Force) létrehozó Joint Endeavour műveletet tekinthető. Ezt 1996-ban a Joint Guard művelet váltotta, amely létrehozta az SFOR-t (Stabilisation Force), végül 2004-ben az EU vette át a Daytoni megállapodás betartatásának feladatát az EUFOR Althea keretében. Ugyanakkor 1999-ben megindult a KFOR (Kosovo Force), amely a békés és stabil koszovói környezet megteremtéséért felel. A 2001. szeptember 11-én elkövetett amerikai terrortámadások következtében USA először – és máig utoljára – életbe hívta a washingtoni szerződés V., kollektív védelemre vonatkozó cikkét és megindult a Global War on Terrorism (GWOT), vele együtt pedig az afganisztáni ISAF (International Security Assistance Force) művelet (az ISAF 2014-ben véget ért és a Resolute Support Mission [RSM] lépett a helyébe), valamint szintén a GWOT keretében a Mediterráneum keleti felén az Active Endeavour művelet, amit 2016-ban a Sea Guardian követett. 2009-től a Vörös-tengeren az Ocean Shield művelet a kalózkodás felszámolására irányult és egészen 2016-ig tartott, illetve megemlítendő a 2011-es líbiai Unified Protector művelet, mely az ENSZ Biztonsági Tanács (ENSZ BT) által elrendelt líbiai fegyverembargót és líbiai civilek életét védte a Kadhafi rezsim ellen.¹⁷ A legszignifikánsabb, jelentős hatású és ismert NATO műveleteket és missziókat katonai-polgári (humanitárius) felosztás szerint kategorizálva kategorizálva az alábbi 2. táblázat tartalmazza.

2. Táblázat: A NATO által indított nemzetközi (békefenntartó és humanitárius) műveletek 2024 szeptemberéig. Ezen missziókon és műveleteken kívül a NATO még számos kisebb jelentőségű és volumenű nemzetközi intervenciót kezdeményezett, illetve olyan állandósult bevetéseket is, mint az előretolt jelenlét és védelem, vagy a Standing NATO Maritime Group (SNMG) és Standing NATO Mine Countermeasures Group (SNMCMG). A vörös szín az Amerikai kontinensre történő műveletet jelenti, a színtmenet pedig a művelet több kontinensen való végrehajtását. (Saját szerkesztés a NATO „Operations and Missions: Past and Present” bejegyzése alapján [Elérhető: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm])

Kezdet	Humanitárius műveletek	Katonai műveletek	Kezdet	Humanitárius műveletek	Katonai műveletek
1961		Air Policing	2001		Essential Harvest művelet (2001)

¹⁷ NATO, „Operations and Missions: Past and Present” (North Atlantic Treaty Organization, 2023. július 10.), https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm.

1990		Anchor Guard művelet (1991)			Eagle Assist művelet (2002)
1991		Ace Guard művelet (1991)			Active Endeavour művelet (2016)
1992		Sky Monitor művelet (1993)			Agile Genie művelet (2001)
		Allied Goodwill művelet (1992)			ISAF (2014)
1993		Maritime Guard művelet (1993)			Amber Fox (2002)
		Deny Flight művelet (1995)	2002		Allied Harmony (2003)
		Sharp Guard művelet (1996)	2003		Display Deterrence művelet (2003)
1994		Determined Effort művelet (1995)	2004		NATO Training Mission Iraq (2011)
1995		Deliberate Force művelet (1995)		Pakisztáni földrengés utáni humanitárius segély (2005)	
		Deadeye művelet (1995)		Katrina hurrikán utáni humanitárius segély (2005)	
		IFOR (1996)	2005	Darfúrban humanitárius segély az Afrikai Uniónak (2007)	
		Decisive Enhancement művelet (1996)	2008		Allied Provider művelet (2008)
1996		SFOR (1998)	2009		Ocean Shield művelet (2016)
		Decisive Edge művelet (1996)			Allied Protector művelet (2009)
		Determined Guard művelet (1998)		Haiti földrengés utáni humanitárius segély (2010)	
1998		Determined Falcon művelet (1998)	2010	Pakisztáni árvíz utáni humanitárius segély (2010)	

		Determined Force művelet (1999)	2011		Unified Protector művelet (2011)
		Allied Force művelet (1999)	2012		Active Fence művelet
		Allied Harbour művelet (1999)	2015		Resolute Support Mission (2021)
		Allied Harvest művelet (1999)	2016		Sea Guardian művelet
1999		KFOR	2018		NATO Mission Irak

A NATO múlt- és jelenbeli tevékenysége egyes források szerint még több: összesen 50 műveletet valósított meg a hidegháború vége óta.¹⁸ A fenti műveleteken és missziókon kívül ugyanakkor még kiemelendők az olyan – művelet jellegű – állandósult egységek és bevetések, állandóan fenntartott képességek, mint az Atlanti-óceán térségének biztonságáért felelős SNMG1 és a földközi-tengeri térség biztonságáért felelős SNMG2 azonnal bevethető haditengerészeti erők, valamint az északnyugat-európai vizek aknamentesítéséért felelős SNMCMG1 és a Földközi-tenger aknamentesítéséért felelős SNMCMG2.¹⁹ Továbbá a NATO keleti szárnyán a 2014-es krími annexióra válaszul létrehozták a szövetséges erők előretolt jelenlétét (Enhanced Forward Presence – eFP), melynek keretében többnemzeti zászlóalj-harccsoportokat telepítettek Észtországba, Lettországba és Litvániába, illetve Lengyelországba. A 2022-es orosz agressziót követően a madridi csúcson döntöttek a fokozott éberség tevékenység (Enhanced Vigilance Activity – eVA) létrehozásáról, vagyis 4 újabb többnemzeti harccsoportot telepítettek Szlovákia, Magyarország, Románia és Bulgária területére, valamint az immár összesen 8 harccsoportot dandár méretűre növelték.²⁰ Végezetül pedig a NATO reagáló ereje (NATO Response Force – NRF) is említést érdemel, ami egy állandó készenlétben tartott, 15 nap alatt bevethető többnemzeti erő a szövetséges erők európai parancsnoka alatt (Supreme Allied Commander Europe – SACEUR) és eredetileg 40 ezer főt számlált, valamint egy nagyon magas készenlétben tartott különleges egységet az NRF élén (Very High Readiness Joint Task Force – VJTF).²¹ Azonban a 2022-es orosz agressziót és madridi csúcsot követően megkezdődött az NRF átalakítása a NATO újabb

¹⁸ Freedom Anatomy, „Missioni Archive”, Freedom Anatomy, 2024, <https://www.freedomanatomy.com/missioni/>.

¹⁹ NATO, „NATO's Maritime Activities” (North Atlantic Treaty Organization, 2023. augusztus 23.), <https://www.nato.int/cps/en/natohq/70759.htm>.

²⁰ Ministry of Defence of North Macedonia, „NATO's Enhanced Forward Presence & Enhanced Vigilance Activities”, mod.gov.mk, 2022, <https://mod.gov.mk/natos-enhanced-forward-presence/>.

²¹ NATO, „NATO Response Force”, NATO, 2023. július 27., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49755.htm.

haderő-koncepciójává, a New NATO Force Modellé. Ezen újabb modell alapján 2 lépcsőben, 15 nap alatt akár már 300 ezer katonát is bevethet a szövetség, néhány hónap leforgása alatt a harmadik lépcsőben pedig összesen 500 ezret is.²²

5.1. Olaszország részvétele az EU és NATO nemzetközi műveleteiben, az olaszok prioritizált műveletei, műveleti területe

Olaszország egy kiemelt jelentőséggel és erővel bíró mediterrán középhatalom, mely az Appennini-félszigeten, a Földközi-tenger közepén található. A nemzetközi műveletek és missziók kifejezetten szignifikánsak nemcsak középhatalmi státuszának megőrzése, de az ország földrajzi fekvése miatt is. Az olaszok válságkezelő tevékenysége a hidegháború során, az ENSZ-nél kezdődött: 1948-ban ugyanis az első arab-izraeli háború miatt az ENSZ BT létrehozta a UNTSO-t, az Izrael és arab államok közötti fegyverszünet felügyeletére. A bipoláris korszak alatt az ENSZ ernyője alatt végrehajtott válságkezelés jellemezte a világot, az Olasz Köztársaság 1991-ig pedig részt vett még az indiai-pakisztáni határon a UNMOGIP, libanoni UNIFIL, az Egyiptom és Izrael kérésére létrehozott MFO, valamint a szomáliai AFIS, a libanoni UNOGIL, a Kongói ONUC, a jemeni ONYUC és a koreai háború során a harcoló feleket elválasztó nemzetközi műveletekben is.²³

5.1.1. Jelentős NATO műveletek olasz részvétellel

A bipoláris világrend felbomlását követően Olaszország növelte az ENSZ műveletekhez való hozzájárulását (többek közt csapatokkal támogatta a nyugat-szaharai MINURSO-t, az el salvadori ONUSAL-t, a kuvaiti UNIKOM-ot és a mozambiki ONUMOZ-t), valamint az EBESZ által indított polgári missziókba (például a bosznia és hercegovinai, valamint az albániai EBESZ misszió)²⁴ is küldött szakembereket, sőt a Jugoszlávia felbomlásával kibontakozó délszláv válság miatt a NATO – már egyértelműen 3. generációs – békeműveleteiben is megkezdte részvételét. A délszláv háború során a NATO az ENSZ BT felhatalmazásával 1992-ben repüléstilalmi zónát létesített Bosznia és Hercegovina felett a Sky Monitor (később Deny Flight lett a neve és némileg kibővült a hatásköre) művelet során, a Maritime Guard (1993-ra a Sharp Guard váltotta fel) művelet keretében pedig tengeri blokádnak alá vonta a felbomló országot. 1995-ben a NATO légicsapásokban olasz repülőgépek és katonák nem vettek részt – csak felszállópályát biztosítottak az Appennini-félszigeten, –

²² NATO, „New NATO Force Model”, 2022, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/220629-infographic-new-nato-force-model.pdf.

²³ Andrea de Guttery és mtsai., *China's and Italy's Participation in Peacekeeping Operations : Existing Models, Emerging Challenges* (Lanham, MD, United States: Lexington Books, 2014), 26–27.

²⁴ Charles Krupnick, „Europe's intergovernmental NGO: The OSCE in Europe's emerging security structure”, *European Security* 7, sz. 2 (1998. június 1.): 30–31, <https://doi.org/10.1080/09662839808407361>.

azonban az 1995. december 14-én létrejövő daytoni megállapodás betartását felügyelő IFOR-ban (Implementation Force) az olasz haderő ismét aktívan részt vett. A 60 ezer fős IFOR-t 36 szövetséges és 5 egyéb ország állította fel, célja pedig a harcoló felek szétválasztása volt és a daytoni megállapodás betartatása akár erőszakkal is. 1996-ban az IFOR véget ért, helyette pedig megindult a SFOR (Stabilisation Force), amely már egy békeépítő műveletként működött: elsősorban a biztonságos környezet megteremtéséért felelt, amíg az állami intézmények helyreállítása zajlik. A konfliktus kiújulásának megelőzése mellett persze olyan feladatokat is ellátott, mint az aknamentesítés, a bosznia és hercegovinai haderő újjáépítése és doktrínáinak megreformálása, a háborús bűnösök felkutatása és bíróság elé állítása, valamint a háború okozta károk helyreállítása. A SFOR-ról kiemelendő, hogy elődjéhez képest már csak 31 ezer katonából állt, fokozatos csökkentések után 2004-es megszűnésekor pedig már alig 7 ezer főt számlált.²⁵ Az olasz szárazföldi hadseregéből a Garibaldi dandár a kezdettől fogva részt vett az IFOR-ban, majd az őt követő SFOR-ban egészen a művelet lezárultáig.²⁶ A délszláv konfliktus azonban 1999-ben kiújult és a koszovói háború lezárásához a NATO-nak ismét be kellett avatkoznia, az Allied Force művelet formájában. A művelet során a szerb infrastruktúra bombázását számos NATO tagállam végezte, köztük Olaszország is, a beavatkozás eredményeképpen pedig létrejöhett a kumanovói megállapodás – hivatalos nevén katonatechnikai megállapodás (Military-Technical Agreement). 1999. június 9-én létrejött a megállapodás a korabeli Jugoszlávia (Szerbia, Montenegró és Koszovó) és a NATO közt, amely Koszovó területéről való kivonulásra szólította fel a szerb erőket, míg az ENSZ BT pár nappal később elfogadott 1244-es határozata alapján a KFOR-t (Kosovo Force) felhatalmazta arra, hogy Koszovó területén bázist létesítsen és állomásozzon, mentesítse a még aláaknázott területeket, fenntartsa a közrendet és együttműködjön a nemzetközi szervezetektől és nem kormányzati szervektől jelenlévő polgári szereplőkkel.²⁷ A Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság (mai nevén Észak-Macedónia) területén már a délszláv háborúk során települtek NATO erők, hogy fenntartsák az ország stabilitását, azonban 2001-ben, egy szélsőséges albán fegyveres csoport, az UCK (Ushtria Çlirimtare e Kosovës) felkelése miatt destabilizálódott az ország. A probléma kezelésére a NATO megindította az Essential Harvest műveletet, melynek célja az UCK lefegyverzése volt. Az angol, francia, német, spanyol, görög, holland, olasz (Sassari dandár, Savoy lovassági ezred és a híradó hadtest ezredeiből

²⁵ NATO, „Peace Support Operations in Bosnia and Herzegovina (1995-2004)”, NATO, 2024. március 21., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52122.htm.

²⁶ Esercito Italiano, „Bosnia - IFOR/SFOR”, 2019, <https://www.esercito.difesa.it:443/en/Operations/international-operations/Pagine/Bosnia-IFOR-SFOR.aspx>.

²⁷ NATO, „Conflict Background”, jfcnaples.nato.int, elérés 2024. október 13., <https://jfcnaples.nato.int/kfor/about-us/history/conflict-background.aspx>.

számos alakulat) és török egységekből álló művelet sikerrel zárult, pár hónappal később pedig az Amber Fox művelet képében a NATO főszerepét átvette az EU és az EBESZ. A művelet prioritásai ekkortól kezdve inkább a politikai rendszer fejlesztése, aknamentesítés és megfigyelés lettek, a korábban is résztvevő NATO tagállamok pedig az EU és EBESZ által küldött polgári szakértők biztonságáért és az aknák hatástalanításáért felelt. 2002-ben az Allied Harmony művelet váltotta fel, azonban céljai megegyeztek a korábbi nemzetközi műveletével, majd végül 2003-ban ez utóbbi is véget ért, az EU átvette a műveletet a NATO-tól és kezdetét vette az EUFOR Concordia.²⁸

2001. szeptember 11-én az al-Káida terrrorszervezet öngyilkos merényletet hajtott végre az USA területén, véget vetve az egy évtizeden át tartó unipoláris világrendnek. A World Trade Center ikertornyaiba és a Pentagonba vezetett, illetve az utasoknak köszönhetően visszaszerzett és Shanksville mellett lezuhant repülőgépre válaszul az USA – máig először és utoljára – életbe léptette a washingtoni szerződés V. cikkét, vagyis a kollektív védelmet és meghirdette a GWOT-t. Ennek következtében indult egy NATO légtérellenőrző művelet (Eagle Assist) az USA területén, illetve a dolgozat szempontjából releváns, olasz részvételű földközi-tengeri Active Endeavour művelet és az afganisztáni ISAF. Az Active Endeavour célja a Földközi-tengeren való fellépés a nemzetközi terrorizmussal szemben, ami érdekében a résztvevő – eleinte kizárólag NATO, majd később szövetséges és nem-NATO – országok rutinellenőrzéseket végeztek az áthaladó kereskedelmi hajókon, valamint 2003-tól kezdve ha egy hajó igényelte, kíséretet biztosítottak számára, hogy az biztonságosan haladhasson át a területen. A művelet jelentősen fokozta a Mediterráneum biztonságát és a szövetséges és nem-NATO országok közti együttműködést is megerősítette, továbbá a résztvevő országok jelentős tapasztalatokat gyűjthettek a tengeri terrorizmus elhárításáról. 2016-ban a jóval szélesebb körű feladatokat ellátó (terrorellenes műveletek, képességfejlesztés és tengeri helyzetismeret) Sea Guardian művelet váltotta fel, aminek keretében elsősorban a korábbi műveletet is végrehajtó NATO államok járőröznek a Földközi-tengeren.²⁹ Az ISAF az ENSZ BT által biztosított mandátuma (ENSZ BT 1386-os határozat) alapján az afgán kormánynak nyújtott támogatást a talibán elleni küzdelemben és az afgán haderő kiképzésében, Afganisztán stabilitásának és biztonságának garantálásában, illetve segédkeztek az ország újjáépítésben és infrastruktúrafejlesztésben is. Az ISAF kezdetben csak a fővárosban, majd Kabul mellett

²⁸ Esercito Italiano, „FYROM »Essential Harvest, Amber Fox e Allied Harmony« - Macedonia”, 2019, <https://www.esercito.difesa.it:443/en/Operations/international-operations/Pagine/FYROM-Essential-Harvest-Amber-Fox-Allied-Harmony-Macedonia.aspx>.

²⁹ NATO, „Operation Active Endeavour (2001-2016)”, NATO, 2022. szeptember 1., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_7932.htm.

Kelet-Afganisztánban tevékenykedett, azonban 2006-ra az ENSZ BT fokozatosan kibővítette a mandátumban meghatározott műveleti területet. A létrejött területen 5 regionális parancsnokság alakult: a kabuli, a keleti, az északi, a nyugati és a déli, és ezen parancsnokságok alá 2011-re több, mint 130 ezer katona tartozott.³⁰ A regionális parancsnokságok megalakításakor Olaszország a nyugati régiót kapta meg, azonban az évek során még többször volt a kabuli régió vezetője is. Az olasz haderő a 2011-es csúcsponton több, mint 3800 fővel – főként a Sassari dandárból, de a haditengerészet, a légierő és a csendőrség egységei is bevetésre kerültek – volt jelen Afganisztánban.³¹ A művelet 2014-ben véget ért, a RSM lépett a helyébe, mely elődjéhez képest már kevésbé vett részt harcokban, elsősorban az afgán haderő kiképzésében és képességfejlesztésében segített az afgán kormánynak. 2003-ban az USA támadást indított a Szaddám Huszein vezette Irak ellen, ami következtében kitört az iraki háború, mely egészen 2011-ig elhúzódott. Az iraki háború eseményei miatt a NATO több műveletet is indítani kényszerült: Törökország megsegítésére például még 2003-ban indult el a Display Deterrence művelet, melynek keretében a török légtér ellenőrzésében segítettek NATO országok, köztük Olaszország is. Szintén az iraki háborúhoz kötődik a NATO Training Mission Iraq 2004-es megindítása, ami során a NATO kiképzést és tanácsadást biztosított az iraki haderőnek, elsősorban amerikai vezetéssel a hivatásos iraki hadseregnek és az olasz Carabinieri vezetésével az iraki rendőrségnek.³² Az első humanitárius NATO művelet 2005-ben, Pakisztánba indult, miután az országban rendkívüli földrengés következett be, amely 80 ezer ember halálát, 3,5 milliónak pedig elnincstelenedését okozta. Válaszul Olaszország és számos másik szövetséges 3500 tonnányi humanitárius segélyt és ezernél is több szakembereket küldött, akik egészségügyi ellátást biztosítottak, a bajba jutottak kimentésében segítettek és elkezdték a tönkrement infrastruktúra újjáépítését.³³ 2008-ban az Allied Provider, majd 2009-ben az Ocean Shield és az Allied Protector kalózkodás felszámolására induló műveletek indultak Északkelet-Afrika partjainál. 2010-ben Haitiban következett be súlyos földrengés, a NATO pedig ismét humanitárius segélyt küldött, aminek a szállítását többek között az amerikai, brit, spanyol és olasz haditengerészet, illetve a NATO stratégiai légiszállító (Strategic Airlift Capability – SAC)

³⁰ NATO, „ISAF’s Mission in Afghanistan (2001-2014)”, NATO, 2022. május 30., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69366.htm.

³¹ Esercito Italiano, „ISAF: National Contribution”, 2019, <https://www.esercito.difesa.it:443/en/Operations/international-operations/Pagine/ISAF-National-Contribution.aspx>.

³² NATO, „NATO Training Mission - Iraq”, [shape.nato.int](https://shape.nato.int/page136952.aspx), 2011, <https://shape.nato.int/page136952.aspx>.

³³ Freedom Anatomy, „Pakistan Earthquake Relief”, *Freedom Anatomy* (blog), 2024, <https://www.freedomanatomy.com/missioni/pakistan-earthquake-relief/>.

komponense végezte.³⁴ Emellett 2010-ben kitört az Arab Tavasz nevű forradalmi hullám a MENA régió országaiban, néhol demonstrációk, másutt a levert tüntetések következtében kitörő polgárháborúk formájában. 2011-ben az első líbiai polgárháborúnak például ENSZ BT felhatalmazás alapján a NATO vetett véget egy jelentős katonai intervencióval. A török vezetésű légi és olasz vezetésű tengeri műveletek szinte a teljes líbiai haderőt megsemmisítették, ellenőrzésük alá vonták a légteret és a tengerpartot, betartatták az ország elleni fegyverembargót és megvédték a líbiai polgárok életét, valamint máig vitatott mértékben, de hozzájárultak Moammer Kadhafi kivégzéséhez.³⁵ A demonstrációk Szíriában is polgárháborúba torkolltak, 2012-ben pedig a harcok során a pontatlan szír rakéták gyakran Törökország területén csapódtak be, így a veszély elhárítására a NATO ismét műveletet indított Active Fence néven. A művelet keretében amerikai, spanyol, olasz, német és holland rakétaelhárító rakétarendszereket telepítettek a török-szír határ közelébe.³⁶ 2015-ben az ISAF véget ért Afganisztánban, helyét pedig a RSM vette át, amelyet ugyanazon országok folytattak, azonban más célok és feladatok mentén: harci feladatok helyett immár inkább kiképző és haderőfejlesztésben segítő, stratégiai tanácsadó feladatokat láttak el. A RSM 2021-ben végül véget ért, miután az USA és öt követően az összes szövetséges elhagyta az országot. Az Active Endeavour műveletet 2016-ban a Sea Guardian váltotta fel a Földközi-tengeren, A művelet keretében a résztvevő országok folytatták a terrorizmus elleni fellépést és képességfejlesztést, illetve a helyzetismeret kialakítását. 2018-ban pedig a NATO Irakban ismét műveletet indított a korábbi országok részvételével, melynek célja már kevésbé a kiképzés, sokkal inkább a stratégiai tanácsadás, képességfejlesztés, valamint az állami intézmények és védelmi szektor megerősítésében való segítségnyújtás, hogy az ország hatékonyan léphessen fel területén a terrorizmussal szemben.³⁷

5.1.2. Jelentős EU műveletek olasz részvétellel

Az EU nemzetközi békefenntartó tevékenysége 2003-ban – a korábban felsorolt nemzetközi szervezetek közül legkésőbb – kezdődött az észak-macedóniai EUFOR Concordia és a pár hónappal később őt felváltó EUPOL Proxima, a kongói EUFOR Artemis, illetve a bosznia és hercegovinai EUPM BiH műveletekkel. Olaszország az EU alapító tagjaként és a KKBP,

³⁴ NATO, „Meeting Humanitarian Needs - NATO Delivers: Yesterday, Today and Tomorrow”, NATO, 2012. május 18., http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_87426.htm.

³⁵ Freedom Anatomy, „Unified Protector”, *Freedom Anatomy* (blog), 2024, <https://www.freedomanatomy.com/mission/unified-protector/>.

³⁶ Freedom Anatomy, „Anatolian Protector - Active Fence”, *Freedom Anatomy* (blog), 2024, <https://www.freedomanatomy.com/mission/anatolian-protector-active-fence/>.

³⁷ NATO, „NATO Mission Iraq”, NATO, 2025. május 27., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_166936.htm.

KBVP (2009-ig még európai biztonság- és védelempolitika) kezdeményezések nagy támogatójaként már az első műveletekben részt vett, sőt az azóta indult Uniós műveleteknek is aktív résztvevőjeként jelent meg (néhány kirívó esetet leszámítva, mint például az EUAM Ukrajna esetében). Az EU első civil műveletének – EUPM BiH – például a harmadik vezetője már Vincenzo Coppola dandártábornok volt, aki egyben a boszniai Rendőrségi Szervezetátalakításért felelős Igazgatóságnak is állandó tagja volt.³⁸ Az EU szintén ekkor indította első területén kívül eső misszióját, az EUFOR Artemist a Kongói Demokratikus Köztársaságba, melyben szintén részt vett szinte az összes tagállam, sőt 2006-ban folytatásaként indították az EUFOR RD Congo műveletet, melyben harccsoportokba tömörültek a tagállamok: Olaszország például Magyarországgal és Szlovéniával alkotott egy harccsoportot.³⁹ Az EU műveletei leginkább Európára és a MENA térségre, illetve Közép-Afrikára fókuszálnak, amely területek Olaszország kül- és biztonságpolitikájának is meghatározó elemei. Kiemelendő ugyanis, hogy az olasz külpolitikának három legalapvetőbb pillére az északatlanti szövetség értékrendjének és érdekeinek képviselője (atlantizmus), az európai értékrend és EU-s érdekek képviselője (europaizmus), illetve egy speciális, a földközi-tengeri térség stabilitására, fejlődésére és biztonságára fókuszáló regionalizmus (mediterránizmus).⁴⁰ A dolgozat ezen részében így a számos EU-s műveletből kizárólag néhány jelentős civil és katonai művelet kerül bemutatásra, kiemelve jelentőségüket a mediterrán középhatalom számára.

Elsőként mindenképpen említést érdemel az EUFOR Althea, amely 2004-ben az SFOR-t felváltotta Boszniában és napjainkig felel a daytoni megállapodás betartatásáért. A harmadik legnagyobb Uniós műveletet közel 20 ország fegyveres erői alkotják, köztük olyan EU tagállamok, mint Olaszország és Magyarország, viszont kiemelendő, hogy több nem EU-s állam is aktívan részt vesz benne, például Törökország, Svájc, vagy Albánia.⁴¹ 2007-ben még Olaszország részvételével Palesztinába indult az EUPOL COPPS, majd 2008-ban, a romló biztonsági környezet miatt az EU számos további műveletet indított, melyek közül kiemelendő a délszláv háborúk hatásaiból még mindig kilépni próbáló Koszovóba indított

³⁸ Európai Parlament, „EU Police Mission in Bosnia and Herzegovina (EUPM)” (Luxemburg: Európai Unió, 2006. március), 2, https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/sede181207factsheeteupm_/SEDE181207FactsheetEUPM_en.pdf.

³⁹ Alexander Mattelaer, „Eufor Rdc and the Development of the Esdp”, *Studia Diplomatica* 60, sz. 3 (2007): 84–85.

⁴⁰ Gabriele Abbondanza, „Italian Peacekeeping Missions: Vast, Praised and Underused”, *IAI Papers*, 2020, 4, <https://www.iai.it/en/pubblicazioni/italian-peacekeeping-missions-vast-praised-and-underused>.

⁴¹ Európai Külügyi Szolgálat, „EUFOR BOSNIA-HERZEGOVINA Military Operation ALTHEA | EEAS”, 2020. november 30., https://www.eeas.europa.eu/eufor-althea/eufor-bosnia-herzegovina-military-operation-althea_und?s=324.

EULEX Kosovo, amely egy – Olaszország által már többször vezetett – jogállamiság helyzetét javítani kívánó polgári művelet. Az ugyanekkor indított EUNAVFOR Atalanta a szomáliai háború következtében felvirágzó kalózkodást kívánja felszámolni, elkövetőit pedig törvény elé állítani, illetve az áthaladó hajókat megvédeni. Továbbá ekkor tört ki a grúz-orosz háború is, ami miatt két grúz tartomány sikeresen kiszakadt Grúziából/Georgiából. A szakadár területeket az Oroszországi Föderáció békefenntartói őrzik (megakadályozva, hogy Georgia visszacsatolja őket), illetve a köztük létrehozott adminisztratív határvonalat az EUMM Georgia művelet polgári megfigyelői ellenőrzik nehogy Oroszország további területeket szakítson ki Georgiából, illetve további céljuk a fegyveres konfliktus kiújulásának megakadályozása.⁴²

Az Arab Tavasz forradalmi hullám az EU számára is jelentős biztonsági kihívásokat eredményezett a MENA térségben, például iszlamista szélsőségesek felkelését Nigerben és Maliban is. Ez utóbbi ország megsegítésére 2013-ban az EU megindította az EUTM Mali missziót, amely célja Mali fegyveres erejének kiképzése és képességeinek fejlesztése volt egészen a misszió 2024 májusában történő megszűnéséig.⁴³ Ugyanígy az arab forradalmi hullámhoz és a miatta destabilizálódó földközi-tengeri térséghez köthető az EUCAP Sahel Mali és földközi-tengeri EUNAVFOR Med Operation Sophia is. A Kadhafi rendszer bukása után egyre fokozódó intenzitású migrációs hullám indult el Európa felé, majd 2015-ben a destabilizált és polgárháborúban szenvedő Líbia, illetve az Iszlám Állam terrorszervezet iraki és szíriai tevékenysége folytán egy migrációs válság bontakozott ki Európában és magán a Földközi-tengeren is, ahogy az emberek próbáltak átjutni az északi partra. Miután többször vízbe fulladtak az Európa felé utazók, olasz vezetéssel az EU 2015-ben megindította a Sophia műveletet, melynek célja az embercsempészet és a tömeges, irreguláris, tengeri migrációval szembeni fellépés lett. A Sophia sikeressége megkérdőjelezhető és számos kritikát is kapott, mivel az európai haditengerészetek és partiőrségek általi megmentésben reménykedve még többen indultak útnak Líbia partjaitól. Végül 2020-ban véget ért a művelet, helyébe pedig az EUNAVFOR Med Operation Irini lépett.⁴⁴ A 2010-es évekhez még egy fontos esemény kötődik: 2014-ben Oroszország egy hibrid támadás keretében annektálta a Krím-félszigetet és Ukrajna két szakadár megyéjét (Donbász és Luhanszk) támogatva kitört a kelet-ukrajnai háború. Az EU ekkor indította ukrajnai polgári biztonságért felelős tanácsadó, EUAM

⁴² EUMM Georgia, „About Us”, 2024, https://www.eumm.eu/en/about_eumm.

⁴³ Európai Külügyi Szolgálat, „End of Mandate EUTM Mali | EEAS”, 2024. május 17., https://www.eeas.europa.eu/eeas/end-mandate-eutm-mali_en.

⁴⁴ Európai Külügyi Szolgálat, „About us”, *Operation Sophia* (blog), 2018, <https://www.operationsophia.eu/about-us/>.

misszióját, amelybe Olaszország kivételesen nem csatlakozott, azonban a 2022-es orosz inváziót követően indított ukrajnai katonai biztonság támogatásáért felelős EUMAM misszióba már belépett és haditechnikai eszközökkel támogatta az önvédelmet gyakorló országot.⁴⁵ A 21. század második évtizedében a válságok száma tovább növekedett, így az EU újabb missziókat és műveleteket indított Afrikába és Kelet-Európába. Ezek közül az EUMAM Ukrajna mellett a legjelentősebb talán az EUNAVFOR Aspides, amit a legfejlettebb EU-s haditengerészetek a Vörös-tengeren hajtanak végre, kiegészítve a houthik elleni amerikai koalíciós műveletet egy defenzív jellegű ággal.

5.1.3. Az aktuális olasz nemzetközi műveletek

Az aktuálisan zajló olasz műveleteket az évente kiadott többéves tervezési dokumentum (Documento Programmatico Pluriennale della Difesa – DPP), egy rövid-középtávú ágazati biztonsági stratégia tartalmazza. A legutóbbi, 2024-2026-os időszakra vonatkozót Guido Crosetto védelmi miniszter 2024 áprilisában nyújtotta be az olasz parlamentnek. A biztonsági stratégia amellett, hogy több szinten elemzi a biztonsági környezetet, határoz a beszerzésekről és fejlesztésekről, valamint a mindehhez szükséges költségvetést is előírányozza.⁴⁶ Emellett a lakosság tájékoztatása végett az egyes haderőnemeknek és magának a Védelmi Minisztériumnak a honlapján is közlik az olasz fegyveres erők külföldi jelenlétét.

Az olasz haderő a NATO esetében 2024-ben a KFOR-ban (Joint Enterprise), a Sea Guardian-ban, a NATO Mission Irakban (NMI), a szomáliai AMISOM-nak nyújtott NATO segítségben, a NATO, azon belül is kifejezetten a Balti-légtérellenőrzésben, továbbá a SNMG-ban és SNMCMG-ban, valamint az eFP-ben (Baltikum) és eVA-ban (Magyarország és Bulgária) vesz részt. Az EU esetében az olasz haderő az EUFOR Althea-ban, EUTM Maliban (2024 májusáig), Mozambikban, Közép-Afrikai Köztársaságban és Szomáliában, az EUNAVFOR Iriniben, EUNAVFOR Atalantában, EUNAVFOR Aspidesben és a hormuzi EMASOH-ban, továbbá az EUCAP Szomáliában és EULEX Koszovóban vesz részt idén.⁴⁷ Az olasz hozzájárulást a nemzetközi válságkezeléshez a 2016. évi 145-ös törvény alapján az olasz parlament határozza meg, a 2022-es orosz inváziót követően pedig 12 ezer főben került maximalizálásra, amit a 2022. évi 169-es törvényerejű rendelet ír le – 2024-ben közel 11 ezer

⁴⁵ Guido Crosetto, „Documento Programmatico Pluriennale della Difesa 2023” (Roma: Ministero della Difesa, 2023), 18, https://www.difesa.it/assets/allegati/30714/dpp_2023-2025.pdf.

⁴⁶ Senato della Repubblica és Camera dei Deputati, „Documento programmatico pluriennale per la Difesa per il triennio 2024-2026 - Doc. CCXII, n. 2” (Roma: Parlamento Italiano, 2024. szeptember 12.), 1, <https://documenti.camera.it/leg19/dossier/pdf/DI0117.pdf>.

⁴⁷ Ministero della Difesa, „Operazioni Internazionali in corso”, 2024, <https://www.difesa.it/operazionimilitari/op-intern-corso/operazioni-int/26752.html>.

katona és szakértő teljesít szolgálatot külföldi misszióban, műveletben.⁴⁸ A jelenleg zajló összesen 33 misszióból 22-t az EU és a NATO keretében hajt végre az ország, míg a maradékot vagy az ENSZ ernyője alatt, vagy bilaterális megállapodás alapján nyújt segítséget egy-egy válságban lévő államnak. A NATO esetében a KFOR és a Sea Guardian, míg az EU esetében az EUFOR Althea és az EUNAVFOR Aspides kerülnek részletes elemzésre a következőkben.

A KFOR 1999. június 12-én alakult meg, Olaszország pedig azonnal beszállt a műveletbe, amely több funkciót is ellát egyben: többek között a béke és stabilitás fenntartását, illetve a humanitárius és polgári segítség koordinálását végzi Koszovóban, felel a Balkán-félszigeten az EU-NATO kapcsolatokért, kiképzést biztosít a koszovói rendőrségnek és hadseregnek, illetve magába foglalja a skopjei, tiranai és szarajevói NATO központokat is. A KFOR-t kezdeti csökkentéseket követően megerősítették 2008-ban, Koszovó függetlenségének kinyilvánítása után, a résztvevő csapatokat pedig átszervezték két többnemzeti harccsoportba, egy olasz carabinieri ezredbe, egy többnemzeti (főként magyar) tartalékos ezredbe, valamint három többnemzeti regionális különítménybe. A carabinieri ezred mellett egy harccsoport és egy regionális különítmény is olasz vezetés alatt állt 2019-ig, amikor átalakították a művelet struktúráját és a harccsoportokból létrehozták az amerikai vezetés alatt álló keleti Regionális Parancsnokságot (Regional Command – RC), illetve az olasz vezetés alatt álló nyugati RC-t.⁴⁹ 2024 októberétől 13. alkalommal vezeti Olaszország a KFOR-t, Enrico Barduani vezérőrnagy személyében és 855 fővel a legtöbb katonát biztosítja a művelet számára.⁵⁰

A Sea Guardian 2016-ban a washingtoni szerződés V. cikke alapján indított Active Endeavour-t váltotta fel, legfőbb változtatása pedig, hogy az EU földközi-tengeri műveletével (Sophia, majd Irini) és a Frontex-szel is együttműködik. A művelet legfőbb célja a tengeri biztonság fokozása az egész Földközi-tengeren, azzal, hogy megfigyel és információt oszt meg más szervekkel, fellép a tengeri terrorizmussal szemben, illetve az Északatlanti Tanács döntése alapján tengeri kritikus infrastruktúrát védelmez és tömegpusztító fegyverek után kutathat az áthaladó hajókon.⁵¹ Olaszország a műveletben évek óta a Carlo Bergamini

⁴⁸ Camera dei Deputati, „La partecipazione italiana alle missioni internazionali” (Roma: Parlamento Italiano, 2022. december 6.), 1, https://www.camera.it/temi/documentazione/temi/pdf/1355755.pdf?_1682794549378.

⁴⁹ Ministero della Difesa, „Kosovo - KFOR - Joint Enterprise” (Roma: Ministero della Difesa, 2024), <https://www.difesa.it/default>.

⁵⁰ KFOR, „Contributing Nations” (Pristina: NATO, 2024), <https://jfcnaples.nato.int/kfor/about-us/welcome-to-kfor/contributing-nations.aspx>.

⁵¹ NATO, „Operation Sea Guardian”, NATO, 2023. május 26., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136233.htm.

osztályú Carabinieri fregattal és főleg légi korai előrejelző (Airborne Warning and Control System – AWACS) repülőgépekkel vesz részt, 2024-ben 268 katonát vetve be hozzájuk.⁵²

Az EUFOR Althea 2004 decemberében a NATO Joint Forge (SFOR) műveletét váltotta fel és felel a mai napig a bosnyák haderő kiképzéséért, illetve a daytoni és párizsi megállapodások betartatásáért – ezen tevékenység mandátumának az úgynevezett nem végrehajtó része. Az EU-s művelet kezdeményezését 2004-ben mind az ENSZ, mind a NATO hatalmas lelkesedéssel fogadták, a két szervezet jóváhagyása pedig az Unió művelet mandátumának végrehajtó részét is biztosítja (békés és stabil környezet megteremtése, illetve fenntartása a térségben). A bosnyák haderő kiképzése 2018-ban sikerrel zárult, így manapság már csak a békés és biztonságos környezet fenntartása a művelet célja. A körülbelül 20 ország haderejéből álló műveletnek az olasz hadsereg a kezdettől fogva részese, sőt két alkalommal parancsnokát is Olaszország adta.⁵³ A műveletben 2024-ben összesen 247 olasz katona vesz részt, a parancsnok helyettese pedig az olasz, Lorenzo Dal Maso dandártábornok.⁵⁴

Az EUNAVFOR Aspides 2024 februárjában indult, célja pedig a tengeri kereskedelem és a hajózás szabadságának biztosítása és védelme a Vörös-tengeren, az Ádeni-öbölben, az Arab-tengeren, illetve az Ománi- és a Perzsa-öbölben, elsősorban a jemeni houthi lázadók támadásai elől. Az Izrael-Hamász háború kitörését követően kezdték a jemeni lázadók a kereskedelmi hajók megtámadását azzal az indokkal, hogy Izraelnek szállítanak ellátmányt, avagy tevékenységükkel pénzt termelnek számára. Válaszul az USA vezetésével megindult egy nemzetközi koalíciós művelet, a Prosperity Guardian, melybe több EU tagállam belépett, azonban olyan államok, mint Olaszország, Franciaország, Németország és Görögország, megvárták, míg a KBVP keretében indul egy EU-s művelet. Az Aspides mandátuma szerint 3 fregattból és egy többcélú támogató hajóból áll, teljes egészében defenzív jellegű, a kereskedelmi hajókat kíséri át a tengeren és nem támadja meg a jemeni lázadókat.⁵⁵ A művelet zászlóshajója eleinte a Caio Duilio romboló volt, majd áprilistól kezdve a Virginio Fasan

⁵² Gaia Ravazzolo, „Le missioni internazionali 2024: quanti e dove sono i militari italiani - Affari Internazionali”, 2024. április 25., <https://www.affarinternazionali.it/le-missioni-internazionali-2024-quant-e-dove-sono-i-militari-italiani/>.

⁵³ Európai Külügyi Szolgálat, „European Union Force in BiH - Mission Background” (EUFOR Althea, 2023. november 4.), <https://euforbih.org/index.php/about-eufor/background>.

⁵⁴ Ravazzolo, „Le missioni internazionali 2024”.

⁵⁵ Európai Külügyi Szolgálat, „EUNAVFOR Operation Aspides” (EUNAVFOR Aspides, 2024. június), https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2024/EUNAVFOR%20OPERATION%20ASPIDES_2024-06.pdf.

fregatt lett, az EMASOH és EUNAVFOR Atalanta személyzetével együtt pedig 642 olasz tengerész vesz részt az EU közel-keleti tengeri műveleteiben.⁵⁶

Olaszország jól láthatóan a három klasszikus doménben (szárazföld, tenger, levegő) is részt vesz EU és NATO műveletekben, missziókban, melyek együttesen teljes missziós szerepvállalásának – ideértve az ENSZ keretében és a bi-, illetve unilaterális módon indított műveleteket is – kétharmad részét teszik ki. Az olasz részvétellel zajló műveletek napjainkban egytől-egyig az úgynevezett Kibővített Mediterráneum, – vagyis Európa és a Száhel-övezet déli részéig kiegészített MENA által alkotott – régióban található. A 2024-es DPP a korábbi dokumentumokhoz hasonlóan elsősorban az euroatlanti szövetségrendszer déli (irreguláris migráció, feketekereskedelem, kalózkodás, vallási szélsőségesesség és terrorizmus), illetve keleti (realizálódott orosz fegyveres agresszió, hibrid hadviselés és kibertámadások) határán megjelenő biztonsági kihívásokkal és fenyegetésekkel indokolja a nemzetközi műveletekben való részvételt. Továbbá kiemelendő a „Strategia di sicurezza e difesa per il Mediterraneo 2022” is, amely egyfajta ideiglenes nemzeti biztonsági stratégiaként⁵⁷ feladatul szabja az olasz haderőnek a missziós szerepvállalást az említett térségekben, ezzel szavatolva az Olasz Köztársaság nemzeti érdekeit, biztonságát és fejlődését. (K1) Olaszország biztonságának és stabilitásának megteremtéséhez elengedhetetlen az egész régió válságainak kezelése, azonban földrajzi elhelyezkedése miatt a tengeri műveletekben való részvétel bír elsődleges jelentőséggel számára, a szárazföldi és légi műveletek csak utána következnek – ezt támasztja alá haditengerészetének szignifikáns fejlesztése és szinte az összes EU-s és NATO-s tengeri műveletben való részvétele is. (H1)

5.2. Magyarország részvétele az EU és NATO nemzetközi műveleteiben, a magyarok priorizált műveletei, műveleti területe

Magyarország egy Közép-Kelet-Európában található szárazföldi kishatalom, amely erőforrásait és képességeit tekintve is egyértelműen kicsiny állam, továbbá a néhai keleti blokk országaként nem alapító tagja sem NATO-nak, sem az EU-nak, azonban unikális földrajzi elhelyezkedéssel bír: az ország Kelet-Közép Európának is a közepén, a néhai nyugati és keleti blokk határánál helyezkedik el. A katonai és politikai szövetségbe kifejezetten

⁵⁶ Ravazzolo, „Le missioni internazionali 2024”.

⁵⁷ A 2015-ben kiadott olasz nemzeti biztonsági stratégia, a 2015-ös Fehér Könyv (Libro Bianco per la sicurezza internazionale e la difesa) óta több kormányváltásra került sor Olaszországban és a nemzetközi környezet is jelentős mértékben megváltozott. Ennek megfelelően az – egyébként válságokban szenvedő – Draghi-kormány védelmi minisztere, Lorenzo Guerini 2022-ben új, egyfajta átmeneti nemzeti biztonsági stratégiát készített, majd az újabb kormányváltást követően a Meloni-kormány kinyilvánította szándékát egy még újabb, a 2015-ös Fehér Könyvhöz hasonló lélegzetvételű nemzeti biztonsági stratégia elkészítésére.

gyorsan, 1999. március 12-én, a gazdasági és politikai unióba azonban hosszas várakoztatás után, 2004. május 1-jén csatlakozhatott Magyarország. Az ország bár késve tudott csak belépni az euroatlanti értékrendbe, törekedett rá, hogy minél több műveletben, minél aktívabb részvételt mutasson, sőt már a délszláv háborúk során, 1995-ben is békefenntartókat küldött a Nyugat-Balkánra.⁵⁸ Ezt követően 1999-ben a KFOR-ba, 2001-ben pedig az észak-macedóniai Essential Harvest-be és az afganisztáni ISAF-be lépett be Magyarország. 2003-ban a NATO Training Mission Irakba szállt be, 2005-ben pedig a Katrina-hurrikán által sújtott USA-nak számos másik tagállammal együtt küldött humanitárius segílyt. 2010-ben a Haiti földrengést követően a NATO stratégiai légiszállítása keretében Magyarország is részt vett a humanitárius segítségnyújtásban. 2015-ben az ISAF utódjába, a RSM-be is belépett magyar kontingens, a NMI 2018-as megindítását követően pedig Irakban ismét bevetettek magyar katonákat.⁵⁹

Az első magyar részvétellel zajló EU műveletek a 2003-as EUFOR Concordia, EUFOR Artemis és EUPOL Proxima voltak – ez utóbbi műveletet 2005-ben az EUPAT váltotta fel, melyben a Magyar Honvédség (MH) tovább folytatta aktív részvételét. A 2004-ben, Boszniába indított EUFOR Altheába is küldtek honvédeket, sőt 2024-re Magyarország számára az egyik legszignifikánsabb békefenntartó műveletté vált. 2005-ben az EUJUST Lex-Irak, illetve az Afrikai Unió AMIS és AMISOM misszióit támogatta az EU keretében Magyarország rendőrökkel és katonai szakértőkkel, megfigyelőkkel, majd Olaszországhoz hasonlóan az EUPOL COPPS-ba és EUBAM Rafah-ba is beszállt. 2006-ban az ENSZ MONUC missziójának támogatására indult az EUFOR RD Congo, többek között Olaszország és Magyarország részvételével, sőt ezen országok a 2007-ben az afgán rendőröket kiképezni, az afgán államigazgatást megerősítendő indított EUPOL Afganisztán műveletbe is beszálltak. 2008-ban a grúz-orosz háborút követően, a szakadár területek és Georgia közt felállított adminisztratív határvonal ellenőrzésére indult az EUMM Georgia polgári megfigyelő misszió.⁶⁰ A 21. század második évtizedébe érve, 2010-ben a MH beszállt még az EUTM Mali⁶¹ és a 2013-ban indult EUTM Szomália⁶² műveletekbe, melyek célja Mali és Szomália

⁵⁸ MH KFOR, „Megkezdte szolgálatát az MH KFOR 31. kontingense Koszovóban”, 2024. október 5., <https://honvedelem.hu/missziok/megkezde-szolgalat-at-az-mh-kfor-kontingens-31-valtasa.html>.

⁵⁹ Képviselői Információs Szolgálat, „A Honvédség aktuális külföldi katonai missziói” (Budapest: Országgyűlés Hivatala, 2020. október 6.), 2–3, https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_62_honvedsegi_missziok.pdf/9fe7c180-a8a9-8573-c1ed-754bca3e026a?t=1601625018866.

⁶⁰ Giovanni Grevi, Damien Helly, és Daniel Keohane, szerk., *European Security and Defence Policy The First 10 Years (1999-2009)* (Párizs: European Union Institute for Security Studies, 2009), 173–379.

⁶¹ Honvedelem.hu, „Magyarország tíz kiképzővel járul hozzá a mali misszióhoz - Honvédelem”, 2013. február 14., <https://honvedelem.hu/hirek/hazai-hirek/magyarorszag-tiz-kikepzovel-jarul-hozza-a-mali-missziohoz.html>.

fegyveres erejének képességfejlesztése és kiképzése, valamint a 2014-ben, Közép-Afrikai Köztársaságba indított EUFOR RCA-ba is, miután az afrikai ország egy puccs miatt véres polgárháborúba süllyedt.⁶³ A MH a 2014 óta indított EU-s missziókba és műveletekbe már nem csatlakozott be, feltehetően egyrészt a magyar érdekszférából kieső területekre történő beavatkozás, másrészt a MH hiányossága (haditengerészet), illetve a magyar kormány és Brüsszel egyre inkább elhidegülő viszonya következtében. Ugyanakkor kiemelendő egyrészt, hogy a már zajló EU-s műveletekben és missziókban továbbra is részt vesz Magyarország, másrészt, hogy a NATO esetében még az azóta indított műveletekbe is beszállt.

5.2.1. Az aktuális magyar nemzetközi műveletek

A jelenleg zajló magyar műveleteket a Magyar Honvédség hivatalos honlapján, a honvedelem.hu című oldalon osztják meg, ugyanakkor kiemelendő, hogy Olaszországhoz képest jóval kevesebb információt oszt meg Magyarország fegyveres erejének külföldi szerepvállalásáról. Emiatt a magyar parlament információs szolgálata által készített infografikák alkalmazása is szükséges a téma kutatásához, elemzéséhez, azonban itt is probléma merült fel a kutatás során, mivel csak a 2010-es évek második fele érhető el ezen infografikákból. A hivatalos és nyilvános források hiánya miatt így ezen rész elkészítéséhez még Dr. Benkő Tibor nyugalmazott állományú vezérezredes, volt vezérkari főnök és volt honvédelmi miniszter, „Magyarország katonai védelme” című tantárgyának tananyaga, a 2023/24-es tanév tavaszi félévében tartott előadásain elhangzottak is felhasználásra kerültek.

A Magyar Honvédség 2024-ben a NATO esetében kizárólag a KFOR-ban, a NMI-ban és a szövetség légtérének ellenőrzésében vesz részt, valamint nyújt befogadó nemzeti támogatást a Magyarország területén, az eVA keretében állomásozó NATO erőknek. Az EU esetében a MH az EUFOR Althea, az EUMM Georgia és az EUTM Mali (2024 májusáig) műveletekben vett részt idén. A 3 NATO és 3 EU művelet mellett még 3 ENSZ és 1 amerikai koalíciós (Operation Inherent Resolve) műveletben vesz részt az ország.⁶⁴ A MH a 2011. évi CXII törvény keretében végez békefenntartást, humanitárius műveletet és külföldi hadműveleti területen végzett humanitárius jellegű tevékenységet. 2004 óta a MH maximum 1000 fővel vesz részt békefenntartásban, azonban a keretlétszámot a magyar kormány 2019-ben 1200-ra

⁶² László Kelemen, „Hungarian Participation in the European Union Training Mission Somalia”, *Honvédségi Szemle – Hungarian Defence Review* 145, sz. 2 (2017. december 12.): 110–11.

⁶³ Honvedelem.hu, „Döntött a kormány a közép-afrikai magyar katonai szerepvállalásról”, 2014. február 20., <https://honvedelem.hu/hirek/hazai-hirek/dontott-a-kormany-a-kozep-afrikai-magyar-katonai-szerepvallalasrol.html>.

⁶⁴ Benkő Tibor, „Magyarország katonai védelme: A Magyar Honvédség nemzetközi szerepvállalása” (Egyetemi előadás, Magyarország katonai védelme c. tantárgy, Budapest, 2023. március 19.).

bővítette, lehetővé téve a még aktívabb nemzetközi szerepvállalást, ugyanakkor kiemelendő, hogy a MH valójában alig 800 fővel vesz részt a nemzetközi békefenntartásban.⁶⁵ Az aktuális magyar műveletekből a NATO esetében a KFOR és a NMI, míg az EU esetében mindkét művelet, vagyis az EUFOR Althea és az EUMM Georgia kerülnek elemzésre.

A KFOR 1999-es megalakulásakor Magyarország is csatlakozott a művelethez és immár 25 éve vesz részt benne. A művelet parancsnoka 2021-től 2022-ig egy magyar tábornok, Kajári Ferenc altábornagy volt, ami jelentős sikerként fogható fel Magyarország számára, hiszen a KFOR-ban vesz részt a legtöbb honvéd és a nemzeti stratégiákban és kormányzati kijelentésekben is kiemelt helyen szerepel a Balkán biztonsága és stabilitása. 2024-ben a MH KFOR Kontingensének 31. váltása kezdte meg békefenntartó tevékenységét Dancs Tibor alezredes vezetésével.⁶⁶ A magyar kontingens idén két manőverszázadból, felderítő egységekből és egyéb feladatokat ellátó katonákból, összesen 365 főből áll.⁶⁷

A NMI 2018-ban – az iraki kormány kérésére – az Iszlám Állam terrorszervezet visszatérésének megakadályozására indult, képességfejlesztés, kiképzés és tanácsadás feladatokkal a mandátuma szerint. A MH több száz katonával a kezdettől fogva jelen volt a misszióban, hogy a – kormányzati kommunikációnak megfelelően – a terrorizmus elleni küzdelmet segítve a terrorizmus által megindított, fokozott irreguláris migrációt megakadályozza. Kiemelendő, hogy 2023-ban még közel 200 magyar honvéd szolgált Irakban, 2024-ben az Országgyűlés azonban már alig 40 katona bevetését engedélyezte.⁶⁸

Az EUFOR Althea esetében is a 2004. december 2-i kezdettől fogva jelen van a MH, sőt már az EU műveletet megelőző bosznia és hercegovinai NATO műveletekből (IFOR és SFOR) is kivette részét Magyarország. A művelet keretében az EU-s csapatok kiképzést nyújtanak és együttesen gyakorlatoznak a bosnyák haderővel, valamint az EU Boszniával kapcsolatos stratégiai célkitűzéseinek megfelelően segítenek stabil és biztonságos környezetet fenntartani az országban.⁶⁹ 2024-ben Magyarország először vesz részt a műveletben vezetőként Dr. Sticz László vezérőrnagy szerepében, aki mellett kiemelt mennyiségű, összesen 400 honvéd teljesít

⁶⁵ Képviselői Információs Szolgálat, „A Honvédség aktuális külföldi katonai missziói”, 1.

⁶⁶ MH KFOR, „Megkezdte szolgálatát az MH KFOR 31. kontingense Koszovóban”.

⁶⁷ KFOR, „Contributing Nations”.

⁶⁸ Dávid Nagy, „Hungarian Defence Forces to Extend Contribution to NATO’s Iraqi Mission”, *Hungarian Conservative*, 2023. november 23., https://www.hungarianconservative.com/articles/current/hungarian-defence-forces-iraqi-mission_extemsion_proposal/.

⁶⁹ Európai Külügyi Szolgálat, „EUFOR Operation Althea” (EUFOR Althea, 2024. szeptember), 1, https://www.euforbih.org/images/pdfs/20240901_Mission%20Factsheet.pdf.

szolgálatot (250 kiutazó honvéd, illetve egy 150 fős készenléti állomány).⁷⁰ A misszióban egy magyar Mi-17 közepes szállítóhelikopter is segítette a honvédeket, azonban a kiöregedő modellt 2024 őszén egy új, Airbus H225M-re cserélték le.

Bár Magyarország is elítélte a grúz-orosz háborút és a szeparatisták által függetlennek kikiáltott, valójában Oroszország által fenntartott államokat, az EUMM Georgia megfigyelő misszió esetében a MH nem csatlakozott azonnal. Csak egy évvel később, 2009-ben csatlakozott öt magyar honvéd a misszióba. Ugyanakkor 2009-től kezdve minden évben megközelítőleg egy tucat magyar honvéd vett részt a georgiai béke és biztonság megőrzésében, illetve a Georgia és a szakadár Abházia és Dél-Oszétia között felállított adminisztratív határvonal ellenőrzésében.⁷¹ 2024-ben az EUMM 220 megfigyelőből áll, amelyhez Magyarország közepes mennyiségű, összesen 15 szakértővel járul hozzá.⁷²

Magyarország képességek hiányában kizárólag szárazföldi és légi műveletekben képes részt venni, amit tökéletesen tükröz 2024-es szerepvállalása is. Idén összesen 6 EU és NATO misszióban, műveletben vett részt, ami teljes nemzetközi szerepvállalásának háromötöd részét képezi, valamint az is jól látható ezen műveletek esetében, hogy Európában (Balkán-félsziget és a transzkontinentális Georgiában), illetve Irakban és Maliban (MENA térség) zajlanak, tehát szinte mindegyik esetében Magyarországtól délre található területeken. (K1) Bevetett békefenntartók és modern eszközök mennyisége, illetve a 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratégia⁷³ és a 2021-es Nemzeti Katonai Stratégia⁷⁴ alapján jól látható, hogy Magyarország számára a legfontosabb műveletek a balkán-félszigeti KFOR és az EUFOR Althea – persze az ország biztonságának és stabilitásának szemszögéből kiemelt térségként említik a MENA régiót és az abban történő válságkezelést is. Ezek mellett persze megemlítendő az egyedüli keleti fenyegetéssel – vagyis az orosz hibrid hadviseléssel, fegyveres agresszióval – foglalkozó missziós részvétel, az EUMM Georgia is. Összegzésül egyértelműen kijelenthető, hogy elsősorban az ország biztonságát dél felől veszélyeztető biztonsági kihívások és

⁷⁰ Snoj Péter, „A békét szolgálni büszkeség”, 2024. január 15., <https://honvedelem.hu/missziok/a-beket-szolgálni-buszkesege.html>.

⁷¹ Magyar Honvédség Parancsnoksága, „Georgia Budapestre akkreditált véderőátadását fogadta a Magyar Honvédség parancsnokának helyettese - Honvédelem”, 2021. november 15., <https://honvedelem.hu/hirek/georgia-budapestre-akkreditalt-vedero-attasejat-fogadta-a-magyar-honvedseg-parancsnokanak-helyettese.html>.

⁷² Európai Külügyi Szolgálat, „Factsheet and Figures” (Tbiliszi: EUMM Georgia, 2024), https://www.eumm.eu/en/about_eumm/facts_and_figures.

⁷³ Magyarország Kormánya, „1163/2020. (IV. 21.) Korm. Határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról”, Pub. L. No. 1163/2020 (2020), <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A20H1163.KOR&txtreferer=00000001.txt>.

⁷⁴ Magyarország Kormánya, „A Kormány 1393/2021 (VI. 24) határozata Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról”, Pub. L. No. 1393/2021 (2021), <https://honvedelem.hu/hirek/nemzeti-katonai-strategia.html>.

fenyegetések kezelésére lép fel a MH, magyar haditengerészet hiányában pedig kizárólag szárazföldön, esetlegesen a szárazföldi hadsereg légi komponenseit is alkalmazva – persze a NATO légtérének ellenőrzését, mint egyfajta állandósult műveletet, Magyarországon a magyar légierő végzi. (H1)

6. Az EU és a NATO főbb biztonsági és védelmi jellegű programjai

6.1. NATO programok és projektek

A NATO számos együttműködést és projektet indított, amelyek egy-egy képesség hiányát küszöbölték ki (pl. kétféle nehéz légiszállítás és légi korai előrejelzés), vagy az eljárások és gyakorlatok fejlesztését, hatékonyabbá tételét célozták meg (pl. egészségügyi ellátás, stratégiai kommunikáció, logisztikai ellátás). A NATO védelmi projektjeit 2 nagy csoportra lehet bontani: a képzést nyújtó kiválósági központokra (Centre of Excellence – CoE), illetve a 2012-ben, Anders Fogh Rasmussen volt NATO főtitkár által indított, képességeket létrehozó okos védelmi projektekre (Smart Defence Multinational Project [SDMP], mai nevén többnemzeti képességfejlesztő együttműködés – Multinational Capability Cooperation [MCC]). A NATO tagállamok jelentős része rendelkezik egy CoE-szel és saját katonáit, esetlegesen állampolgárait (elsősorban polgári szakértőit) továbbképzésekre küldheti 2005 óta, valamint a CoE által segíti a doktrínák fejlesztését és az újabb koncepciók tesztelését (3. táblázat).

3. Táblázat: A NATO kiválósági központjainak listája. A tagállamok jelentős része rendelkezik kiválósági központtal, köztük a kutatás két országa, Olaszország és Magyarország is, 2012, illetve 2009 óta. (Saját szerkesztés a NATO „Centres of Excellence” bejegyzése alapján [Elérhető: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_68372.htm])

Kiválósági központ neve és rövidítése (XX CoE)	Helyszín (ISO 3166 a-3 országkódok)	Akkreditáció éve
Légi műveletek (AO)	Lyon, FRA	2008
Civil-katonai kapcsolatok (CIMIC)	Hága, NLD	2007
Éghajlatváltozás és biztonság (CCAS)	Montréal, CAN	2024
Hideg időjáráshoz kötődő műveletek (CWO)	Elverum, NOR	2007
Kombinált közös tengeri műveletek (CJOS)	Norfolk, VA, USA	2006
Vezetés és irányítás (C2)	Utrecht, NLD	2008
Kooperatív kibervédelem (CCD)	Tallin, EST	2008
Improvizált robbanóeszköz elhárítás (C-IED)	Madrid, ESP	2010
Elhárítás (CI)	Krakkó, POL	2015
Válságkezelés és katasztrófa reagálás (CMDR)	Szófia, BGR	2015
Terrorizmus elleni védelem (DAT)	Ankara, TUR	2006
Energiabiztonság (ENSEC)	Vilnius, LTU	2012
Tűzszerészet (EOD)	Trenčín, SVK	2011

Humán felderítés (HUMINT)	Nagyvárad, ROU	2010
Integrált lég- és rakétavédelem (IAMD)	Chania, GRC	2021
Közös légierő kompetencia központ (JAPCC)	Kalkar, DEU	2005
Közös vegyi, biológiai, radiológiai és nukleáris védelem (JCBRND)	Vyškov, CZE	2007
Tengeri térinformatikai, meteorológiai és oceanográfiai (MGEOMETOC)	Lisszabon, PRT	2021
Tengerbiztonság (MARSEC)	Isztambul, TUR	2020
Katonai műszaki (MILENG)	Ingolstadt, DEU	2010
Katonai gyógyászat (MILMED)	Budapest, HUN	2009
Katonai rendőrség (MP)	Bydgoszcz, POL	2014
Modellezés és szimuláció (M&S)	Róma, ITA	2012
Hegyi hadviselés (MW)	Poljče, SVN	2015
Tengeri aknával történő hadviselés (NMW)	Oostende, BEL	2006
Zárt és sekély vízi műveletek (CSW)	Kiel, DEU	2008
Biztonsági erők támogatása (SFA)	Róma, ITA	2018
Űr (SPACE)	Toulouse, FRA	2023
Stabilitási és rendészeti (SP)	Vicenza, ITA	2015
Stratégiai Kommunikáció (STRATCOM)	Riga, LVA	2014

A CoE-ek számos haszonnal bírnak a tagállamok számára, a képzés és oktatás, a doktrínák fejlesztése és standardizálás, a koncepció fejlesztés és elemzések mellett az adott tagállamban munkalehetőséget teremt, hozzájárul a szellemi tőke, a kutatás-fejlesztés és innováció megerősödéséhez, illetve növeli az ország jelentőségét is nemzetközi szinten.⁷⁵

A NATO 32 SDMP projektet és 7 együttműködési programot hirdetett meg, amiket napjainkra felváltott a MCC 21 – 2024. október 17-én 5 új, szignifikáns kezdeményezéssel gyarapodott, illetve egy esetben kibővült – projektje. A SDMP keretében jelentős mértékben fejlesztették a SAC-t, a stratégiai átmeneti légiszállító képességet (Strategic Airlift Interim Solution – SALIS), az AWACS repülőgépeket, de a NATO ballisztikus rakétavédelmi rendszerét és a NATO közös hírszerzés, megfigyelés, felderítési (Intelligence, Surveillance, Reconnaissance – ISR) hálózatát is (légtérellenőrzést végző AWACS és földfelszín ellenőrző légi egységek [Air Ground Surveillance – AGS]). Továbbá a SDMP a logisztika területén is számos sikert ért el, kezdve a NATO helikopterek és aknaálló, rajtaütés ellen védett (Mine Resistant Ambush Protected – MRAP) járművek afganisztáni szervizközpontjaitól a NATO haderők számára ki- és továbbképzést nyújtó intézmények létrehozásán át (CoE-ek), a NATO lőszerek

⁷⁵ NATO, „Centres of Excellence”, NATO, 2024. szeptember 5., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_68372.htm.

életciklusának felügyeletéig.⁷⁶ A MCC keretében a szövetségesek interoperábilis és élvonalbeli haditechnikai eszközöket, felszerelést, kettős felhasználású termékeket fejleszthetnek ki kifejezetten költség- és időhatékonyan, illetve a projektek meghatározásakor egyeztetnek az EU-val is, hogy elkerüljék a képességek fölösleges duplikálását. A jelenleg (2024. október 29.) futó 27 projekt 7 stratégiai területre csoportosítható: vezetés-irányítás, kiképzés, felső kategóriás beszerzések, katonai mozgékonyaság, lőszer, valamint vegyi, biológiai, radiológiai és nukleáris (Chemical, Biological, Radiological, Nuclear) védelem, illetve űrtechnológiák. Olaszország jelentős képességekkel és arányosan nagy ambíciókkal rendelkező, meghatározó nemzetközi szereplőként a projektek jelentős részében részt vesz, de Magyarország is csatlakozott számos NATO programhoz, melyek közt némelynek alapítója is (4. táblázat).

4. Táblázat: A jelenleg futó NATO projektek amiben Olaszország vagy Magyarország részt vesznek. A színek a stratégiai területet jelölik, amelyben az egyes projektek zajlanak: vezetés-irányítási kék, kiképzési barna, felső kategóriás beszerzések zöld, katonai mozgékonyaság narancssárga, lőszer vörös, CBRN védelem citromsárga, űrtechnológiák lila. (Saját szerkesztés a NATO „Multinational capability cooperation” bejegyzése alapján [Elérhető: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_163289.htm])

Magyarország részvétele	NATO projekt	Olaszország részvétele
✓	Air Battle Decisive Munitions (ABDM)	✓
✓	Alliance Persistent Surveillance from Space (APSS)	✓
✗	CBRN Detection and Identification (CBRN-D&I)	✓
✓	CBRN Protection Equipment (CBRN-PE)	✓
✓	Command and Control Capability for Surface Based Air and Missile Defence for the Battalion and Brigade Level (SBAMD C2 Layer)	✓
✗	Counter-Mobility	✓
✗	Distributed Synthetic Training Environment (DST)	✓
✗	Gap Crossing	✓
✗	Land Battle Decisive Munitions (LBDM)	✓
✗	Maritime Battle Decisive Munitions (MBDM)	✓
✗	Maritime Multi Mission Aircraft (M3A)	✓
✗	Maritime Uncrewed Systems (MUS)	✓
✗	Military Engineering Vehicles and Systems	✓
✓	Modular Solution for Ground Based Air Defence Capabilities (Modular GBAD)	✓
✓	Multinational Ammunition Warehousing Initiative (MAWI)	✓
✓	Multinational Special Aviation Programme (MSAP)	✗
✓	NATO Flight Training Europe (NFTE)	✓
✗	Network of CBRN Defence Facilities (CBRN-DF)	✓
✗	Next Generation Rotorcraft (NGRC)	✓

⁷⁶ NATO, „Multinational Projects” (NATO, 2014. június), 2–4, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2014_06/20140602_140602-media-background_multinational-projects_en.pdf.

✓	NORTHLINK	✓
✗	Remotely Piloted Aircraft System (RPAS)	✓
✓	Regional Special Operations Component Command (R-SOCC)	✗
✓	STARLIFT	✓
✓	Test, Evaluation and Certification of Interchangeability of Indirect Fire Munitions	✓

A MCC NATO projektekben Olaszország 22 projektben vesz részt mind a 7 stratégiai területről, melyekből a felső kategóriás beszerzések jelennek meg a legnagyobb mennyiségben. A 2024-es DPP alapján a M3A programra Olaszország 560 millió eurót, a RPAS-re 74 millió eurót, míg a MUS-re 551 millió eurót költ idén, de megemlíti a NGRC és a lég- és rakétavédelem (Modular GBAD) fejlesztésének szükségességét is. Emellett persze a másik stratégiai területek programjait is említi és elemzi, mennyi pénzügyi forrás szükséges egy-egy programhoz 2024-ben (például a Gap crossinghoz 20 millió eurót irányoz elő).⁷⁷ Magyarország a katonai mobilitás terén indított programokban egyelőre egyáltalán nem vesz részt, ugyanakkor 12 programnak jelentős résztvevője vagy akár alapító tagja is – többek közt az R-SOCC-nak, az NFTE-nek és a MSAP-nak, de a 2024 októberében indított űrtechnológiákkal kapcsolatos programoknak is.⁷⁸

Összességében kijelenthető, hogy Olaszország a NATO legjelentősebb tagállamainak egyike, rendkívül aktívan részt vesz a Szövetség programjaiban, ugyanakkor Magyarország is kifejezetten aktív és nem elhanyagolható szereplő a NATO-ban. Magyarország már 2009-ben akkreditált CoE-t alapíthatott, mely a NATO elsősegéllyel és egészséggel, egészségügyi ellátással való koncepcióit, eljárásait fejleszti. Olaszország csak 2012-ben alapíthatott akkreditált CoE-t, viszont néhány év leforgása alatt 3 központja is lett, ahol egyrészt NATO modellezéssel és szimulációval, másrészt állami stabilitás fenntartásával és rendszerttel (policing), harmadrészt pedig a biztonsági erők támogatásával kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik, fejleszt koncepciókat. A NATO-s többnemzeti projektekbe is jelentős mértékben bekapcsolódnak az olaszok, a 2024-ben futó projektek 81%-ában, – elsősorban felső kategóriás beszerzésekben – vesz részt Olaszország, azonban Magyarország sem elhanyagolható, 44%-os részvételt produkál – melyek között az űrtechnológiák dominálnak, – ráadásul több programnak alapító tagja is. (K2)

⁷⁷ Guido Crosetto, „Documento Programmatico Pluriennale della Difesa 2024” (Roma: Ministero della Difesa, 2024), 100–122, https://www.difesa.it/assets/allegati/30714/dpp_2024-2026_final_firmato.pdf.

⁷⁸ NATO, „Multinational Capability Cooperation” (NATO, 2024. október 29.), https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_163289.htm.

6.2. EU programok és projektek

Az utóbbi évek során az EU szintén több kezdeményezést indított, úgy mint az állandó strukturált együttműködést (Permanent Structured Cooperation – PESCO), az éves koordinált védelmi felülvizsgálatot (Coordinated Annual Review on Defence – CARD) és az európai védelmi alapot (European Defence Fund – EDF), de a NATO-hoz hasonlóan számos kiválósági központot is alapított, illetve kezdett támogatni olyan külső együttműködési formációkat, mint például a Közös Fegyverkezési Együttműködési Szervezet (Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement – OCCAR). Előbbiek képezik az EU modern- és átfogó megközelítését a védelemhez, melynek alapjait az EU-ról szóló szerződésben, illetve az EU működéséről szóló szerződésben találjuk. Utóbbit pedig EU tagállamok alapították 1998-ban az EU keretrendszerén kívül, és bár máig külön rendszerben működik a szervezet, – egy-egy program esetében nem EU tagállam részvételével is, – az EU már több OCCAR védelmi projektet is jelentős összegekkel támogatott.

Az EU pilléres rendszeréből a Lisszaboni-szerződés kiemelte az önálló KKBP-t, keretében pedig bevezette a kölcsönös segítségnyújtási kötelezettséget (Maastrichti-szerződés 42. cikkének 7. bekezdése) kiegészítő szolidaritási klauzulát (EU működéséről szóló szerződés 222. cikk) és az első alkalommal szintén a Maastrichti-szerződésben említett PESCO-t (42. cikk 6. bekezdése és 46. cikk). A kölcsönös segítségnyújtási klauzula alapján amennyiben egy EU tagállamot fegyveres támadás ér, a többi tagállam a rendelkezésükre álló képességeikkel az ENSZ Alapokmány 51. cikkének megfelelően a megtámadott segítségére sietnek, vagyis kollektív önvédelmet gyakorolnak.⁷⁹ A szolidaritási klauzula szerint amennyiben egy tagállam terrortámadás, természeti- vagy ember okozta katasztrófa áldozatává válik és segítséget kér, a többi tagállam minden rendelkezésre álló eszközzel – beleértve a katonai képességeket is, – segítségére siet a terrortámadás, vagy -veszély, illetve katasztrófák kezelésében.⁸⁰

A PESCO működése és lényege az EU működéséről szóló szerződés 10. jegyzőkönyvében kerül részletes kifejtésre. Eszerint a PESCO egy mélyebb, nyitott együttműködés a védelem terén, amibe minden tagállam beléphet aki vállalja, hogy védelmi képességeit fejleszti, nemzeti hozzájárulását a KBVP terén fokozza és a 2004-ben megalapított Európai Védelmi Ügynökség (EVÜ) által szorgalmazott fő európai haditechnikai és felszerelési programokban részt vesz, illetve képes kibocsátani akár nemzeti szinten, akár egy többnemzeti egység

⁷⁹ Európai Unió, „Consolidated Version of the Treaty on European Union” (1993), 39, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF.

⁸⁰ Európai Unió, „Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union” (2009), 148, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>.

komponenseként egy logisztikai támogatással rendelkező harccsoportot, amely képes EU-s missziókban részt venni. Ezen célok eléréséhez a tagállamok pedig növelik a védelmi felszerelésekre fordított kiadásokat a célkitűzéseknek megfelelően, közelítik egymáshoz a védelmi beszerzéseket és együttműködnek a kiképzés és logisztika terén egymással, fokozzák a nemzeti fegyveres erők rugalmasságát, rendelkezésre állását és interoperabilitását egymással, együttműködnek a „Képességfejlesztési Mechanizmus” keretében észlelt hiányosságok megszüntetése során, végül pedig részt vesznek az EVÜ nagyszabású közös vagy európai felszerelési programjainak a kidolgozásában. Az EVÜ pedig évente kiértékeli és jelentést készít a résztvevő tagállamok hozzájárulásairól.⁸¹ A PESCO tehát egyfajta megerősített együttműködés a védelem terén, vagyis az EU tagállamoknak nem kötelező részt venni a PESCO-ban is, de tagjává válhatnak, amennyiben vállalják a szerződésben meghatározott feltételek teljesítését. A PESCO a valóságban végül 2017 decemberében indult el 30-nál is több potenciális projekttel és 25 EU tagállam részvételével, illetve az Egyesült Királyság, Dánia és Málta opt-outjával.⁸² Az Ukrajna elleni 2024-es orosz invázió következtében jelentős változások indultak be Európában: Finnország és Svédország feladták semlegességüket és benyújtották csatlakozási kérelmüket a NATO-hoz, míg az EU esetében Dánia visszavonta a KBVP opt-outját és csatlakozott a PESCO-hoz is, sőt a PESCO-t megindító EU Tanács határozatnak megfelelően harmadik félként már 2020-ban belépett a katonai mobilitás programba az Egyesült Államok, Kanada és Norvégia, majd 2022-ben az Egyesült Királyság is.⁸³ 2024-ben az alábbi Venn-diagramon (1. ábra) láthatóak a legalább egy projektben résztvevő államok az EU és NATO viszonyrendszerében.

⁸¹ Európai Unió, 275–77.

⁸² Európai Unió Tanácsa, „Council Decision Establishing Permanent Structured Cooperation (PESCO) and Determining the List of Participating Member States”, Pub. L. No. CFSP 2017/2315, 338 (2017), 58, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017D2315>.

⁸³ Európai Unió, „Development, Delivery and Determination: PESCO Forging Ahead | PESCO” (Brüsszel: Európai Unió), elérés 2024. október 31., <https://www.pesco.europa.eu/pressmedia/development-delivery-and-determination-pesco-forging-ahead/>.

1. *Ábra: A PESCO keretében indult projektekben résztvevő EU és NATO államok Venn-diagramja. A 2020-as évek elején számos változás következett be mind a NATO tagságok, mind a PESCO részvétel terén. (Saját szerkesztés az Európai Unió „Development, Delivery and Determination: PESCO forging ahead” PESCO bejegyzése alapján. [Elérhető: <https://www.pesco.europa.eu/pressmedia/development-delivery-and-determination-pesco-forging-ahead/>])*

A PESCO keretében már 70-nél is több projektet indítottak, azonban ezek közül már többet lezártak, így 2024-ben összesen 66 projekt fut – a NATO-hoz hasonlóan – 7 stratégiai területen, melyek közül Olaszország 34-ben vesz részt, Magyarország pedig 10-ben. Az EU esetében a 7 stratégiai terület a kiképzés, szárazföld, tenger, levegő, kibertér, világűr, illetve stratégiai képességek és erősokszorozók. Ezek közül utóbbi években egyre jelentősebb szerepet kapnak a kibertérhez és a világűrhez kötődő, illetve a tagállam stratégiai képességeit fokozó és erősokszorozóként ható védelmi projektek.⁸⁴ (5. táblázat)

5. *Táblázat: A 2024-ben, olasz és magyar részvétellel futó PESCO projektek. Jelen táblázatban a kiképzési barna, a szárazföldi zöld, a tengeri kék, a levegő vörös, a kibertér sárga, a világűr lila, a stratégiai képességek és erősokszorozók pedig narancssárga színnel vannak megkülönböztetve. (Saját szerkesztés az EU PESCO projektjeinek weboldala alapján [Elérhető: <https://www.pesco.europa.eu/#projects>]).*

Magyarország részvétele	PESCO projekt	Olaszország részvétele
✗	Armoured Infantry Fighting Vehicle / Amphibious Assault Vehicle / Light Armoured Vehicle (AIFV/AAV/LAV)	✓
✗	CBRN Defence Training Range (CBRNDTR)	✓
✓	Chemical, Biological, Radiological and Nuclear (CBRN) Surveillance as a Service (CBRN SaaS)	✗
✗	Counter Unmanned Aerial System (C-UAS)	✓
✗	Critical Seabed Infrastructure Protection (CSIP)	✓
✓	Cyber and Information Domain Coordination Center (CIDCC)	✗
✗	Cyber Ranges Federations (CRF)	✓
✓	Cyber Threats and Incident Response Information Sharing Platform	✓

⁸⁴ Európai Unió, „PESCO | Member States Driven” (Brüsszel: Európai Unió, 2024), <https://www.pesco.europa.eu/#projects>.

	(CTIRISP)	
✖	Defence of Space Assets (DoSA)	✓
✖	Deployable Military Disaster Relief Capability Package (DM-DRCP)	✓
✖	Deployable Modular Underwater Intervention Capability Package (DIVEPACK)	✓
✖	Energy Operational Function (EOF)	✓
✖	Essential Elements of European Escort (4E)	✓
✖	EU Military Partnership (EU MilPart)	✓
✖	EU Radio Navigation Soolution (EURAS)	✓
✓	European Defence Airlift Training Academy (EDA-TA)	✓
✖	European Global RPAS Insertion Architecture System (GLORIA)	✓
✖	European High Atmosphere Airship Platform (EHAAP) – Persistent Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (ISR) Capability (EHAAP)	✓
✖	European Medium Altitude Long Endurance Remotely Piloted Aircraft Systems - MALE RPAS (EURODRONE)	✓
✖	European Military Space Surveillance Awareness Network (EU-SSA-N)	✓
✖	European Patrol Corvette (EPC)	✓
✖	European Secure Software defined Radio (ESSOR)	✓
✖	European Training Certification Centre for European Armies (ETCCEA)	✓
✖	Future Medium-size Tactical Cargo (FMTC)	✓
✓	Future Short-Range Air to Air Missile (FSRM)	✓
✖	Harbour & Maritime Surveillance and Protection (HARMSPRO)	✓
✖	Helicopter Hot and High Training (H3 TRAINING)	✓
✓	Integrated European Joint Training and Simulation Centre (EUROSIM)	✖
✓	Integrated Multi-Layer Air and Missile Defence system (IMLAMD)	✓
✓	Military Mobility (MM)	✓
✓	Network of Logistic Hubs in Europe and Support to Operations (NetLogHubs)	✓
✖	Next Generation Medium Helicopter (NGMH)	✓
✖	Rotorcraft Docking Station for Drones	✓
✖	Small Scalable Weapons (SSW)	✓
✓	Special Operations Forces Medical Training Centre (SMTTC)	✖
✖	Strategic C2 System for CSDP Missions and Operations (EUMILCOM)	✓
✖	Timely Warning and Interception with Space-Based Theater Surveillance (TWISTER)	✓
✖	Upgrade of Maritime Surveillance (UMS)	✓

A CARD egy felülvizsgálati mechanizmus, amely 2017 óta évente elemzi – a megosztott információk ismeretében – az EU tagállamok védelmi tervezését és tervezett fejlesztéseiket, amely alapján együttműködéseket javasol azon tagállamoknak, akiknek egyező célkitűzéseik vannak. Ezen együttműködések pedig bilaterális alapon, illetve a PESCO, vagy az EVÜ keretében valósulhatnak meg, gyakran az EDF támogatásával. A CARD-ba tehát nem lehet becsatlakozni úgy, mint egy szervezetbe vagy programba, hanem a tagállam a CARD

keretében adatot szolgáltat az EVÜ-nek, cserébe pedig értékeléseket és ajánlásokat kap tőle. Tekintve, hogy Dánia a 2022-es orosz agresszió miatt visszavonta a KBVP opt-outját, napjainkban az EU összes tagállama adatot szolgáltat az EVÜ-nek a CARD keretében.⁸⁵

A szintén 2017-ben megalapított EDF az Európai Bizottság eszköze, amellyel az európai kutatás-fejlesztést, az innovációt és a megindított projekteket támogatja a védelem terén. Az EDF egy 2021-től 2027-ig tartó időkeretben évente felhívásokat intéz európai kis- és középvállalkozásokhoz. 2024-ben 16 tematikus kategória mentén – melyek közt egyre erősebben jelenik meg a kibertér és információ, a világűr, illetve a feltörekvő technológiák – 6, illetve 2 ezekről független felhívást hirdetett meg a Bizottság. A győztesek olyan többnemzeti konzorciumok lehetnek, amelyek legalább 3 EU tagállamból vagy társult tagállamból (Norvégia), feltörekvő technológiák esetében legalább 2 tagállamból vagy társult államból állnak, emellett végrehajtó struktúrájuk és vállalati központjaik az EU-ban találhatóak, valamint nem kötődnek nem EU-s, harmadik országhoz.⁸⁶

Az OCCAR-t 1998-ban alapította az Egyesült Királyság, Németország, Franciaország és Olaszország, hogy védelmi- és hadiipari együttműködést folytatva hatékonyabban, gyorsabban és olcsóbban fejlesszenek ki újabb eszközöket fegyveres erejük számára. A kormányközi szervezethez a 2000-es évek elején még Belgium és Spanyolország is csatlakoztak, illetve bizonyos programok esetében még részt vesz 9 európai ország és Ausztrália is. Emellett az OCCAR partnerként tekint az Európai Bizottságra, az EVÜ-re és a NATO Támogató és Beszerzési Ügynökségére (NATO Support and Procurement Agency – NSPA) is.⁸⁷ Az OCCAR keretében elindított programok közül napjainkra többet is jelentős mértékben, pénzügyi erőforrásokkal támogat a PESCO keretében az EU – ezen projektek esetében a fő kontroll az EU kezében van, az OCCAR elsősorban a kutatás-fejlesztés koordinálását, kis mértékben a program irányítását végzi. Az OCCAR 21 jelenleg futó programja is 7 területre osztható fel: forgószárnyas-, és merevszárnyas járművek, rakétatechnológia, rádióelektronika és informatika, szárazföldi gépjárművek, valamint tengerfelszíni-, és felszín alatti egységek. Olaszország 12 programban vesz részt, 5 stratégiai területen, amelyek közül többet az EU finanszíroz, illetve a PESCO keretében indultak el. (6. táblázat)

⁸⁵ Európai Védelmi Ügynökség, „Coordinated Annual Review on Defence (CARD)”, [eda.europa.eu](https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/coordinated-annual-review-on-defence-(card)), 2024, [https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/coordinated-annual-review-on-defence-\(card\)](https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/coordinated-annual-review-on-defence-(card)).

⁸⁶ Európai Bizottság, „European Defence Fund (EDF) - Official Webpage of the European Commission.”, 2024, https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/european-defence-fund-edf-official-webpage-european-commission_en.

⁸⁷ Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement, „OCCAR - About us”, 2024, <https://www.occar.int/about-us>.

6. Táblázat: Az olasz részvétellel zajló OCCAR programok 2024-ben. (Saját szerkesztés az OCCAR programjainak weboldala alapján [Elérhető: <https://www.occar.int/our-work/programmes/>])

OCCAR program	Résztevő államok	EU társfinanszírozás
Famille des systèmes Surface-Air Futurs/Famiglia dei sistemi Superficie-Aria Futuri - Principal Anti Air Missile Systems (FSAF-PAAMS)	ITA, FRA, GBR	✗
Hypersonic Defence Interceptor System (HYDIS)	ITA, FRA, DEU, NLD	✓
European Secure Software Defined Radio (ESSOR)	ITA, FRA, DEU, POL, ESP, FIN, SWE	✓
Multi Modular Patrol Corvette (MMPC)	ITA, FRA, ESP, NOR, GRC	✓
MUltinational Space-based Imaging System (MUSIS)	ITA, FRA	✗
Responsive Electronic Attack for Cooperative Tasks (REACT)	ITA, DEU, ESP, SWE	✓
Medium Altitude Long endurance Remotely Piloted Aircraft System (MALE RPAS)	ITA, FRA, DEU, ESP	✓
Fregate Europee Multi-Missione/Frégate Européenne Multi-Missions (FREMM)	ITA, FRA	✗
Logistic Support Ship (LSS)	ITA, FRA	✗
Pattugliatori Polivalenti d'Altura (PPA)	ITA	✗
MU90 Lightweight Torpedo (MU90)	ITA, FRA, DEU, AUS	✗
U212 Near Future Submarine (U212)	ITA	✗

Az EU a PESCO keretében 4 rádióelektronikával és informatikával összefüggő programot, illetve 1 merevszárnyas légijárművet finanszíroz az olasz részvétellel megvalósuló OCCAR programok közül. A HYDIS program 3 év alatt a PESCO TWISTER kezdeményezésének keretében egy hiperszonikus rakétaelhárító rendszer koncepcióját kívánja kidolgozni, majd kifejleszteni azt és létrehozni egy európai ipari hálózatot, amely képes lesz legyártani a kifejlesztett rakétaelhárító rendszert. Az ESSOR program az EU tagállamok számára a műveletek során használatos távösszeköttetést kívánja interoperábilissá és biztonságosabbá tenni két terméken keresztül: szoftver által definiált rádiók (Software Defined Radios – SDR), valamint hullámformák (Waveforms – WFs). A REACT program légijárműről indítható elektromágneses támadó képességet kíván kifejleszteni az európai államok számára, tekintve, hogy Európában még nem rendelkeznek az elektronikai hadviselésnek olyan offenzív képességeivel, amelyek képesek lennének egy modern légvédelmi rendszert legyőzni. A MMPC program az EDF jelentős finanszírozásával egy energiahatékony, biztonságos, interoperábilis és kiberfenyegetéseknek ellenálló moduláris korvettet kíván kifejleszteni, amit

az államok saját igényeiknek megfelelően szerelhetnek fel. Végül pedig a MALE RPAS, avagy Eurodrone program egy európai fejlesztésű ISR pilóta nélküli légi járművet kíván kifejleszteni, ezzel is csökkentve Európa más országoktól és haditechnikai, védelmi eszközeiktől való függőségét.⁸⁸

Az Olasz Köztársaság jelentős aktivitást mutat az EU-s biztonsági és védelmi programok, együttműködések terén is, hasonlóan a NATO-hoz. A CARD keretében információt szolgáltat az EVÜ-nek, míg a PESCO keretében a jelenlegi 66 projektből 34-ben vesz részt, melyek közt 5 az OCCAR-en keresztül valósul meg. A PESCO projektek esetében a legjelentősebb olasz részvétel a légi és a tengeri projektekénél tapasztalható, míg az OCCAR esetében az olaszok a rádióelektronika és informatika, illetve a tengerfelszíni egységek terén vesznek részt a legtöbb programban (a MMPC mivel a kibérfényezetések elleni fellépésre és elektronikai hadviselésre is várhatóan alkalmas lesz, mindkettőhöz besorolható). Olaszország mind az EU-s keretrendszeren belüli PESCO, mind a rajta kívüli OCCAR esetében a programok több, mint 51%-ában vesz részt. Ugyanakkor Magyarország részvétele az EU esetében látványosan kevés: bár információt szolgáltat a CARD során az EVÜ-nek és részt vesz PESCO projektekben, a NATO programok 44%-os részvételéhez képest itt már alig 15% ez az arány, az OCCAR-nek pedig nem tagja az ország. Az Unió kiválósági központjai közül a biztonsághoz és védelemhez közvetlenül kötődő nem található sem Olaszországban, sem Magyarországon. (K2)

A rendkívül jelentős olasz részvétel az EU és NATO programjaiban, projektjeiben is elsősorban a tengerhez kötődő, illetve a légierőt érintő fejlesztések terén figyelhető meg: ezen területek kardinálisak a Földközi-tenger közepén, szinte szigetként elhelyezkedő és jellemezhető ország számára, ezért jelentőségét az olasz stratégiák is hangsúlyozzák. Haditengerészete repülőgéphordozó anyahajókkal és tengeralattjárókkal, de modern rombolókkal (Horizon-osztály), fregattokkal (FREMM), korvett méretű tengeri járőrhajókkal (PPA) és logisztikai támogató hajóval (LSS) is fel van szerelve, emellett pedig az olasz hadsereghez hasonlóan, rendelkezik légi komponenssel is.⁸⁹ Az olasz haditengerészet fejlettsége és hatékonysága azonban egyre dinamikusabban változó és fejlődő világunkban hamar elavulna, ha nem fejlesztenék folyamatosan, 2012-ben pedig Giampaolo Di Paola tengerügy többek közt ennek felismeréseként alkotta meg a 2012. évi 244. számú törvényt (Di Paola reform), mely elindította az olasz haderőfejlesztést az évente kiadott rövid-

⁸⁸ Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement, „OCCAR - Programmes”, 2024, <https://www.occar.int/our-work/programmes>.

⁸⁹ International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance 2024* (London: Routledge, 2024), 108–10.

középtávú stratégiákkal egyetemben. Az ország légierője is kifejezetten fejlett, hatodik generációs vadászpilóta nélküli repülőgépek, drónok és AWACS repülőgépek is hadrendbe vannak állítva, azonban az EU és NATO ezen képességeket érintő programjaiban is részt vesz, hogy a légi járművek és légierő terén is folyamatosan a legfejlettebbek közt legyen Olaszország. Az olasz haderő mellett a gazdasága és aranytartaléka is szignifikáns az országnak, továbbá Európában a legnagyobb népességű országok közt található. Ezen számszerűsíthető, kvantitatív adatok mellett a középhatalmi státuszt kvalitatív mutatókkal is jellemezni szokták, mint például a nemzetközi szervezetekben, és -együttműködési formációkban, vagy a válságkezelésben és békefenntartásban való részvétel. Ezeket a tényezőket mind hangoztatja Olaszország stratégiai dokumentumaiban, sőt a DPP-kben a nemzetközi folyamatok ismertetése után sorra elemzi is őket, illetve kiemeli, hogy középhatalmi státuszának fenntartásához elengedhetetlen, hogy az ország a továbbiakban is folytassa részvételét a többnemzeti biztonsági és védelmi programokban, továbbá nemzetközi válságkezelő és politikai döntéseket, megegyezőségeket előmozdító tevékenységét.⁹⁰ (H2)

7. Hatalmiság és nemzetközi szerepvállalás, annak hatása az államok politikai és katonai biztonságára

7.1. Középhatalmak és a hatalmiság összefüggései

A nemzetközi kapcsolatokban az állam hatalma, különféle szektorokból összeálló ereje alapján meg szokás különböztetni kis-, közép- és nagyhatalmakat, illetve szuperhatalmakat is, melyek többször is létrejöttek már a történelem során – további, ritkább (al)kategóriákként jelennek még meg a középhatalmak mellett a regionális hatalmak, a szuperhatalmak felett pedig a pólusok és hegemonok. A kutatás elején kijelentésre került, hogy a két vizsgált ország közép-, illetve kishatalom, bár egyikük esetében sem került eddig definiálásra a fogalom. Először a kishatalommal célszerű kezdeni: a kishatalmak esetében sokkal kevésbé kvalitatív, minőségi (kishatalmiság = gyengeség), mint kvantitatív, mennyiségi jelzőkkel szokták meghatározni létüket, vagyis olyan államokként írhatóak le, akik erőforráshiánnyal küszködnek és ezáltal más államokra, nemzetközi politikai szereplőkre vannak utalva, továbbá ezek következtében képességeik és lehetőségeik is korlátozottak (például haditengerészet, egy-egy gazdasági szektor és kemény erőkihívítási képesség hiánya).⁹¹ Ezen jellemzők miatt a realista felfogás szerint alapvetően kizárólag 4 külpolitikai stratégiai opció

⁹⁰ Crosetto, „Documento Programmatico Pluriennale della Difesa 2024”, 2–9.

⁹¹ Máté Szalai, „The Inapplicability of Traditional Small State Theory in Central Europe – the Case of Hungary”, *Visegradexperts-Eu*, 2015, 2–3.

alapján cselekedhetnek: semlegességet fogadhatnak, regionális szerveződésbe léphetnek, egyensúlyozhatnak másik hatalmak szövetségi- és érdekrendszerei közt (hedging), illetve közép- és nagyhatalmakkal szövetkezhetnek (bandwagoning).

A kis- és nagyhatalmakkal ellentétben a középhatalmakat nehezebb meghatározni, a középhatalmak leegyszerűbb jellemzése kishatalmaknál erősebb, nagyhatalmaknál gyengébb államok. A 20. században definiálásukra számos próbálkozás indult, eleinte itt is az államok kvantitatív jellemzői alapján. Ezen próbálkozás egy kiváló képviselője Carsten Holbraad, aki a „Middle Powers in International Politics” című munkájában elsősorban az országok gazdasági erejét, GDP-jét és népességét, vagyis a kishatalmakhoz hasonlóan kvantitatív mutatóit használta fel. Azonban az eredményei kifogásolhatóak, mivel túlságosan leegyszerűsítő és így középhatalomként jelenik meg például Japán és Németország mellett Nigéria és Kenya is, holott a két fejlett és a két fejlődő ország közt szignifikáns különbségek vannak.⁹² A bipoláris világrend végét követően a kvantitatív helyett elkezdtek az államok kvalitatív jellemzőit vizsgálni, úgy mint az állam diplomáciai kapcsolatainak kiterjedtségét, vagy a nemzetközi szervezetekben való részvételét és hatását a nemzetközi döntésekre. A kvalitatív jellemzőket előtérbe helyezők meghatározása szerint a középhatalmak multilateralizmust preferáló, nemzetközi szervezetekben aktívan résztvevő, a nemzetközi rend fenntartása iránt elkötelezett államok.⁹³ Ezen elemzés és meghatározás azonban szintén hiányos, mivel nem számol az államok képességeivel és erőforrásaival. Célszerű tehát kevert módszertant alkalmazni definiálásukhoz, a kvantitatív és kvalitatív mutatókat összevegyíteni, ahogy azt egy korai kísérletként Jonathan Ping is tette a „Middle Power Statecraft” című könyvében. Ping az ázsiai és csendes-óceáni térség középhatalmait vizsgálta, összegyűjtve a nemzetközi szervezetek tagsága alapján a térség államait, majd különböző számszerűsíthető mutatók (például földrajzi kiterjedés, népesség, védelmi kiadások, GDP) alapján összehasonlítva őket.⁹⁴ Ennélfogva dolgozatomban én is kvalitatív és kvantitatív mutatókra támaszkodom, a középhatalmat pedig így definiálom: jelentős, ugyanakkor korlátozott képességekkel és erőforrásokkal rendelkező államok, melyek a nemzetközi szervezetekben, a

⁹² Carsten Holbraad, *Middle Powers in International Politics* (London: Palgrave Macmillan UK, 1984), 82–85, <https://doi.org/10.1007/978-1-349-06865-4>.

⁹³ Andrew F. Cooper, szerk., *Niche Diplomacy: Middle Powers after the Cold War* (London: Palgrave Macmillan UK, 1997), <https://doi.org/10.1007/978-1-349-25902-1>.

⁹⁴ Jonathan H. Ping, *Middle Power Statecraft: Indonesia, Malaysia and the Asia-Pacific*, 1st edition (London: Routledge, 2005), https://www.routledge.com/Middle-Power-Statecraft-Indonesia-Malaysia-and-the-Asia-Pacific/Ping/p/book/9781138356528?srsltid=AfmBOorAQa5nQaQbpJeFKZmrsKPDWSGn1TZY8l8WYxyg8weXWxrGLV0_.

béke és stabilitás fenntartásában, illetve államok közti együttműködésekben aktívak, tehát magatartásukat középhatalmiság jellemzi.

7.2. Olaszország és Magyarország esete, erőforrásaikhoz és képességeikhez viszonyított nemzetközi szerepvállalásuk

Viselkedése alapján – ahogy a dolgozat korábbi részében már elemzésre került, – Olaszország egyértelműen, ugyanakkor kiemelendő, hogy némiképp Magyarország is középhatalomnak tekinthető. Képességeiket és erőforrásaikat tekintve mutatkozik meg kifejezetten szignifikáns különbség a két vizsgált állam közt. Az IMF⁹⁵ és a World Bank⁹⁶ adatai alapján Olaszországé a világ nyolcadik legfejlettebb gazdasága (2376,5 milliárd USD) a harmadik legnagyobb aranytartálékkal (2452 tonna), valamint fegyveres erejét tekintve is egy szignifikáns hatalom – a GFP index szerint világszinten a tizedik legerősebb haderő,⁹⁷ míg 33,1 milliárd USD-os védelmi költségvetését a Military Balance a 12. legnagyobbnak határozta meg, továbbá ez az ország GDP-jéhez képest viszonyítva 1,4%-ot jelent. Lakosságát tekintve az Eurostat 2023-as adatai⁹⁸ alapján 59,03 millió fővel a harmadik legnagyobb tagállam az EU-ban, amelyből a Di Paola reform alapján 190 ezerről 150 ezer főre kívánták csökkenteni az olasz fegyveres erők létszámát. Azonban a 2022-es orosz agresszió következtében 2023-ban ezen keretlétszámot 160 ezerre emelték – a csökkentés következtében pedig megközelítőleg pont ennyi olasz katona teljesített szolgálatot 2023-ban, egészen pontosan 159 800 fő.⁹⁹ A 2024-ben zajló, avagy zajlott 33 nemzetközi műveletben 11 ezer olasz békefenntartó vett részt, a tevékenység pedig 1956 millió USD-ba került Olaszország számára.¹⁰⁰

A statisztikai adatoktól függően Magyarország gazdaságának fejlettsége körülbelül az 55. helyre tehető (228,8 milliárd USD), aranytartáléka pedig 94,5 tonnát tesz ki, amivel a Magyar Nemzeti Bank aranytartalék alapján a jegybankok felső 20%-ában helyezkedik el. Fegyveres erejét tekintve a GFP rangsorban az 54. helyet foglalja el, míg védelmi költségvetését a Military Balance 3,68 milliárd USD-ra becsülte 2024 kezdetén, ami 1,61%-át jelenti az ország

⁹⁵ International Monetary Fund, „Report for Selected Countries and Subjects” (Washington D.C.: International Monetary Fund, 2024. október), <https://t.ly/TPtM4>.

⁹⁶ World Bank, „GDP (Current US\$)” (Washington D.C.: World Bank, 2023), https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?most_recent_value_desc=true&year_high_desc=true.

⁹⁷ Globalfirepower, „2024 Military Strength Ranking” (Globalfirepower, 2024), <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>.

⁹⁸ Eurostat, „Population by Broad Age Group” (Luxemburg: Eurostat, 2023. október 10.), https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/cens_21ag/default/table?lang=en&category=cens.cens_21.

⁹⁹ Manuela Perrone, „Militari, ecco perché 160mila rischiano di non bastare. Riservisti in...”, *ilsole24*, 2024. március 30., <https://archive.md/nUwXk>, <https://www.ilsole24ore.com/art/militari-ecco-perche-160mila-rischiano-non-bastare-riservisti-arrivo-AF8kanDD>.

¹⁰⁰ Ravazzolo, „Le missioni internazionali 2024”.

GDP-jének – 2023-hoz képest tehát a GDP-arányos védelmi költségvetés 2024-ben elmaradna a 2023-ban elért 2,22%-hoz képest, viszont ennek elhanyagolható esélye van, tekintve, hogy a magyar kormány mindenképpen fent kívánja tartani a 2%-os védelmi célokra fordított költést, tehát bármit meg fog tenni annak érdekében, hogy ez az összeg továbbra is megközelítőleg 5,1 milliárd USD maradjon, így ezen várható összeg kerül figyelembevételre a fejezetben. Magyarország 9,689 millió fős lakosságával az EU 13. legnépesebb tagállama, amelyből törvény alapján 37 650 fő a MH keretlétszáma, 2022-es adatok alapján pedig 21 400 fő a MH feltöltött helyeinek száma.¹⁰¹ 2024-ben 10 nemzetközi műveletben vett részt megközelítőleg 800 magyar békefenntartó, ezen tevékenység 2024-es költségeiről azonban nem rendelkezem nyilvános adatokkal. A legutóbbi, 2023-as Védelempolitika jelentés, amelyben szerepelt a magyar békefenntartás költségkerete, is 2021-ből származó adatokra hivatkozik és 42,4 millió USD-t nevez meg.¹⁰²

A következőkben egy bármely, békefenntartásban résztvevő országra használható, békefenntartási hozzájárulást mutató indexet (Peacekeeping Contribution Index – PCI) kívánok felállítani, amely 0-tól, vagyis a válságkezeléshez történő hozzájárulás hiányától, 1-ig, a teljes nemzeti erőforráskészlet és eszköztár válságkezeléshez történő használatáig mér előre meghatározott változók és a belőlük származtatott indikátorok alapján. A változók esetében a teljes műveleti hozzájárulás (Total Peacekeeping Troops Contribution – TPTC), a nemzet fegyveres erejének létszáma (Total National Armed Forces – TNAF), a védelmi kiadások (Defence Expenditure – DE), a bruttó hazai össztermék (Gross Domestic Product – GDP), a teljes népesség (Total Population – TP), és a nemzetközi missziós pénzügyi hozzájárulás (Total Financial Contribution – TFC) figyelembevétele mellett döntöttem. Ezen változókból összesen 4 arányosított indikátort határoztam meg: egységekkel történő hozzájárulás aránya (Troops Contribution Ratio – TCR), védelmi hozzájárulás aránya (Defence Contribution Ratio – DCR), bruttó hazai össztermék védelmi hozzájárulási aránya (GDP Contribution to defence Ratio – GCR) és az ország népességének elköteleződése a missziók iránt (Population's Contribution Ratio – PSR) – ez utóbbi indikátor esetében kiemелendő, hogy bár közvetlenül nem függ a lakosság mennyiségétől a nemzetközi missziós hozzájárulás, a lehetséges teljes haderő létszámán keresztül viszont már függ, így ezt is célszerű figyelembe venni. A TCR azt mutatja meg, teljes nemzeti haderejéhez képest az

¹⁰¹ Képviselői Információs Szolgálat, „Védelempolitika 2023”, 2023. június 1., 1–2, https://www.parlament.hu/documents/10181/64399656/Infotablo_2023_20_vedelempolitika_2023.pdf/968289f8-250b-a9bb-ce15-feef2c7e1910?t=1685608553175.

¹⁰² Képviselői Információs Szolgálat, 1.

ország hány fővel járul hozzá a nemzetközi békeműveletekhez. A DCR az ország külföldi missziós szerepvállalásának a költségeinek és a védelmi kiadásainak hányadosaként megmutatja az adott állam milyen mértékben járul hozzá financiálisan a válságkezeléshez. A GCR a védelmi kiadások és a bruttó hazai össztermék hányadosaként lényegében a NATO által is vizsgált – és 2%-nak ajánlott – GDP arányos védelmi célú költsékezést adja meg, amelyből utána az állam válságkezelésre is fordíthat pénzügyi forrásokat. A PSR pedig a teljes missziókban résztvevő létszám és az állam teljes lakosságának hányadosaként a népességarányos missziós részvételt adja meg. Az így kapott indikátorokat szubjektíven meghatározott súlyozással láttam el, így az általam – egyébként a NATO 1. GDP arányos védelmi költségvetést fokozandó és 2. nemzetközi béke megteremtéséhez való hozzájárulást fokozandó kéréseinek megfelelően – legfontosabbnak vélt két indikátor (TCR és GCR) 0,4-szeres, míg a két kevésbé fontosnak ítélt (DCR és PSR) 0,1-szeres szorzót kapott. A súlyozott indikátorokat összeadva pedig mindegyik ország esetében megkapjuk a PCI-t. (7. táblázat) A potenciálisan kapható eredményekről kiemelendő, hogy a felállított index minimum pontját még elérheti némely ország amely rendkívül izolacionista, semleges és belső ügyekre fókuszáló politikát folytat, azonban a maximumot a valóságban semmiképpen sem, hiszen az egy olyan szürreális és lehetetlen scenáriót jelentene, amikor az elképzelt állam szinte teljes lakossága egy soha nem látott mértékű válságkezelést végezne, míg a GDP egészét védelmi célú kiadásokra, azon belül is nemzetközi missziós szerepvállalásra költené az adott ország.

7. táblázat: A kutatás keretében felállított békefenntartási hozzájárulási index Olaszország és Magyarország esetében. (Saját szerkesztés a kutatás alapján) *Az EUTM Mali a korábbi fejezetekhez hasonlóan figyelembevételre került, annak ellenére, hogy 2024. május 17-én véget ért.; **Becsült adat: A Képviselői Információs Szolgálat 2023-as Védelempolitika infografikája 2021-es adatokat hivatkozik, így annak a felhasználásával, 10,0125%-os (számítási) átlaginflációval és a 2021-hez képest történő védelmi kiadások növekményével (34%) felszorozva egy becslésként jelenik meg az alább kapott érték.

Változók	ITA	HUN
Teljes műveleti hozzájárulás (fő) TPTC	11 000*	800*
Fegyveres erők létszáma (fő) TNAF	159 800	21 400
Védelmi kiadások (USD) DE	33 100 000 000	5 110 000 000
GDP (USD)	2 376 500 000 000	228 800 000 000
Népesség (fő) TP	59 030 000	9 689 000
Külföldi missziós költségek (USD) TFC	1 956 000 000	€62 737 929**
Indikátorok		
TCR (TPTC/TNAF)	0,068836045056320400	0,037383177570093500
DCR (TFC/DE)	0,059093655589123900	0,012277481115459900
GCR (DE/GDP)	0,013928045444982100	0,022333916083916100
PSR (TPTC/TP)	0,000186345925800440	0,000082567860460316
Peacekeeping contributions index - PCI	0,039033636	0,025122842

A két vizsgált állam – Olaszország és Magyarország – esetében kapott eredmények alapján saját erőforrásaihoz és képességeihez képest jól láthatóan Olaszország járul hozzá nagyobb mértékben a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához, míg Magyarország hiába hangoztatja hasonló vehemenciával a válságok kezelésében történő részvétel szükségességét, arányaiban kevesebbet tesz érte. (K3) Nem véletlen tehát, hogy jelentős válságkezelő, békefenntartó tevékenysége miatt a Nyugat rendőreként,¹⁰³ avagy legjelentősebb békefenntartójaként jellemzik Olaszországot.¹⁰⁴ Ugyanakkor néhány dolgot mindenképpen szükséges kiemelni a kapott eredménnyel kapcsolatban. Először is nem lehető fel nyilvános adat a 2024-es, de a 2023-as és a 2022-es békefenntartás, nemzetközi műveleti szerepvállalás költségeivel kapcsolatban sem, tekintve, hogy az utolsó, 2023-ban a Képviselői Információs Szolgálat által kiadott Védelempolitika infografika is 2021-es adatokat említ. Valószínűsíthetően idén, 2024-ben pedig többet költ Magyarország a békefenntartásban történő részvételére, ami javítja a DCR-t, ezáltal pedig a teljes PCI indexet is – így az objektív és megfelelő vizsgálat érdekében a TFC 2024-es mennyisége egy becslés keretében került meghatározásra, a 2021-es adatokat átlag inflációval és a GDP arányos védelmi költségvetés növekményével beszorozva. Másodszor egyik ország esetében sincs teljes mértékben kihasználva a törvényileg engedélyezett keretlétszám: az olasz haderő esetében a 12 ezer fő ehelyett 11 ezer fő került bevetésre békefenntartóként idén, Magyarország esetében 1200 helyett 800 fő. Ha a MH ténylegesen 1200 honvédet alkalmazna békefenntartásra, körülbelül 0,032599478 lenne a CPI Magyarország esetében, míg az olaszok a törvényi kereteket kihasználva 0,041536765 CPI-t érnének el – tehát csökkenne a két vizsgált ország közti különbség. Harmadszor a közép-kelet-európai régióban Magyarország a talán, de legalábbis egyik legszignifikánsabb békefenntartó, válságokat kezelő ország, a CPI indexet alkalmazva ugyanis beelőzi a nála szinte minden téren jelentősebb erőforrásokkal, képességekkel rendelkező Lengyelországot és Romániát is. Negyedszer pedig, kvalitatív értékét nézve mindegyik állam válságkezelő tevékenysége jelentős, hiszen azzal, hogy csapataikkal stabilizálnak egy másik országot, esetleg régiót, csökkentik a kockázatát annak, hogy az adott helyi probléma regionális, vagy akár kontinentális problémává növekedve előbb-utóbb tovább gyűrűzzön és eljusson egészen a békefenntartó államok közvetlen szomszédságába. Továbbá a készített békefenntartási hozzájárulást mérő modellről szükséges megemlíteni, hogy még kiforratlan, ami miatt a jövőben fejleszteni, némiképp átformálni kívánom azt, hogy egy még

¹⁰³ Gabriele Abbondanza, „The West’s Policeman? Assessing Italy’s Status in Global Peacekeeping”, *The International Spectator* 55, sz. 2 (2020. április 2.): 8–10, <https://doi.org/10.1080/03932729.2020.1731167>.

¹⁰⁴ Abbondanza, „Italian Peacekeeping Missions: Vast, Praised and Underused”, 8–12.

több változót figyelembe vevő, komplexebb, ugyanakkor átláthatóságát megtartó és a hozzájárulás-nemzeti erőforrások és képességek arányát sokkal inkább tükröző indikátorokat hozhassak létre. Ezen túlmenően az indikátorokat összegzéskor a szubjektív módon meghatározott helyett egy objektívebb súlyozással kívánom ellátni, ezáltal tökéletesítve a békefenntartási hozzájárulási indexet.

8. Összegzés és kitekintés

A modern válságkezelés 1948 májusában a jeruzsálemi UNTSO-val vette kezdetét az ENSZ égisze alatt, majd számos más nemzetközi szervezet (pl. NATO és EU), illetve uni- és bilaterális úton államok is indítottak válságkezelő műveletet. Emellett az államok a költséghatékony védelmi célú fejlesztések és a manapság egyre inkább kiújulni látszó fegyverkezési verseny miatt számos közös, többnemzeti védelmi programot, projektet hoztak létre – amelyeket megtalálunk mind az EU, mind a NATO ernyője alatt.

Kutatásomban az Olasz Köztársaság részvételét mutattam be az EU és NATO békeműveletekben, illetve elemeztem a 2024-es részvétel alapján, hogy mely típusú műveletek és melyik földrajzi területek élveznek számukra prioritást, továbbá megvizsgáltam az ország részvételét az EU és NATO védelmi jellegű programjaiban is. Előbbi esetben kijelenthető, hogy az olasz stratégiai dokumentumoknak és politikai megnyilvánulásoknak megfelelően az olasz katonák a Kibővített Mediterráneum teljes területén megtalálhatóak egy-egy műveletben, így a Földközi-tengertől az egész MENA régió át a Száhel-övezet déli határáig, ahol olyan komplex biztonsági kihívások, fenyegetések ellen lépnek fel, mint az irreguláris migráció, vallási szélsőségeség és terrorizmus, illegális fegyver-, drog- és embercsempészet. Emellett pedig Kelet-Európában és a Baltikumban is jelen vannak, ahol az euroatlanti szövetségrendszer keleti szárnyát védelmezik egy esetlegesen keleti katonai agresszióval szemben. Az idén összesen 33 nemzetközi misszióban, műveletben való részvételhez Olaszország a pénzügyőrség¹⁰⁵ kívül mindegyik haderőnemét alkalmazza, vagyis szárazföldi hadseregét (Esercito Italiano), légierejét (Aeronautica Militare), haditengerészetét (Marina Militare) és csendőrségét (Arma dei Carabinieri) is, amik – az orosz-ukrán háború kitörését követően 12 ezer főre megemelt keretlétszámnak köszönhetően – összesen 11 ezer olasz békefenntartót biztosítanak a nemzetközi válságkezeléshez. A

¹⁰⁵ Az olasz pénzügyőrség (Guardia di Finanza) a csendőrséghez hasonlóan egyszerre katonai- és rendfenntartásért felelős szervezet, mely a két világháború során is fegyveres harcot vívott az olasz hadsereg szerves részeként. Emellett rendelkeznek páncélozott többcélú gépjárművekkel, forgó- és merevszárnyas repülőeszközökkel, de gépágyúkkal, ágyúkkal felszerelt járőrhajókkal is. Azonban fontos megemlíteni, hogy hivatalosan nem képezik az olasz fegyveres erők ötödik haderőnemét.

második vizsgált téma esetében is egyértelműen megnyilvánul az aktív olasz részvétel, a NATO égisze alatt indított biztonsági és védelmi kezdeményezések között találunk 3 olaszországi NATO kiválósági központot, de a többnemzeti képességfejlesztő együttműködések 81%-ában, azaz 22 programban is részt vesz. Az EU-s programokat illetően az olasz részvételt a PESCO, CARD és EDF alkotta új, átfogó biztonsági megközelítésen, illetve a kormányközi OCCAR-on keresztül vizsgáltam. A kutatás alapján pedig kijelenthető, hogy Olaszország részvétele ezen esetekben is jelentős: az állandó strukturált együttműködés keretében és az OCCAR-on keresztül megvalósított programok közel 51%-ában vesz részt, amelyeket az európai védelmi alap jelentős mértékben támogat, továbbá az éves koordinált védelmi felülvizsgálati mechanizmus keretében az Európai Védelmi Ügynökséget tájékoztatja az olasz védelmi szektor fejlődéséről.

A kutatás keretében a mediterrán középhatalom részvételét össze kívántam hasonlítani a magyar részvétellel, ugyanis rendkívül korlátolt erőforrásai és képességei ellenére Magyarország is egy jelentős békefenntartó ország, sőt a kormányzati kommunikáció az elmúlt időszakban többször is hangoztatta a nemzetközi béke és biztonság megteremtéséhez történő hozzájárulás szükségességét – ennek aktuális és kirívó példája a bilaterális megállapodás alapján, 200 főből álló kontingenssel indítandó csádi misszió, illetve a békefenntartás keretlétszámának kibővítése 1200 főre. Idén Magyarország közel 800 fővel 10 nemzetközi misszióban, műveletben vett részt, amelyből hat az EU és a NATO keretében zajlott. Ezen műveletek jelentős részben a Nyugat-Balkánon és a MENA térségében zajlottak, azonban az Oroszországi Föderáció agresszív viselkedése által kiváltott keleti biztonsági fenyegetés elhárítására indított műveletekben is részt vettek magyar honvédek. Tehát Magyarország esetében is egyértelműen látható, hogy a politikai megnyilvánulásoknak és a magyar stratégiai dokumentumokban meghatározott céloknak megfelelően vesz részt az ország a nemzetközi béke és biztonság fenntartásában. Azonban Olaszországgal ellentétben a magyar keretlétszám megemelését követően az alkalmazott békefenntartók száma nem növekedett, hanem közel 100 fővel csökkent, amely létszám várhatóan kizárólag a csádi misszió megindítását követően fog újra megemelkedni. Továbbá Olaszországhoz hasonlóan Magyarország is számos EU és NATO védelmi együttműködésben, programban vesz részt, előbbi esetében az egészségügyi kiválósági központot 2009-ben Budapesten alapították, de a többnemzeti képességfejlesztő együttműködések esetében is a programok 44%-ában, elsősorban újtechnológiák fejlesztésében vesz részt az ország. Az EU-hoz kötődő védelmi fejlesztések esetében Magyarország a PESCO keretében zajló 66 fejlesztési programból 10-

ben vesz részt és szintén információkat oszt meg a magyar védelmi szektorról, ami alapján az Európai Védelmi Ügynökség neki is értékeléseket készít és ajánlásokat fogalmaz meg a minél hatékonyabb fejlesztés és interoperabilitás fokozásának érdekében. Magyarország kevésbé jelentékeny részvétele az EU-hoz és NATO-hoz kötődő védelmi kutatások és fejlesztések esetében elsősorban a haditengerészet és a hozzá kötődő képességek hiányának és az ország jóval korlátozottabb erőforrásainak tudható be.

A kutatás harmadik célkitűzéseként meg kívántam vizsgálni, hogy saját adottságaihoz és képességeihez mérten a két egyébként jelentős békefenntartó ország közül melyik mennyit tesz a nemzetközi béke és biztonság megteremtéséért. Ehhez a részhez a korábbiakkal ellentétben kvantitatív jellemzőket kívántam összevetni és egy békefenntartási hozzájárulást mérő indexet hoztam létre többek között a bruttó hazai össztermék, védelmi kiadások, békefenntartásban bevetett katonák, fegyveres erők létszáma és az éves missziós költségek alapján. A függő és független változók meghatározása után az egyes arányokat mérő indikátorokat hoztam létre belőlük, amelyeket súlyozással láttam el aszerint, hogy mennyire fontosnak ítéltam meg hozzájárulását a békefenntartáshoz, és így az azt mérő indexhez – bár szubjektíven, én döntöttem róluk, törekedtem az objektivitásra és azon indikátorok kaptak nagyobb súlyt a képletben, amelyek nagyobb realitással és jelentőséggel bírnak, ezáltal pedig egy értelmes arányszámot hoznak létre (például az egységek hozzájárulási indikátora, amely az ország összes bevetett békefenntartójának és a teljes nemzeti fegyveres erők létszámának hányadosaként kapható meg). Ezen indikátor és három másik a súlyozást követően szummázásra került és eredményként megkaptuk a békefenntartási hozzájárulási indexet, amely azt hivatott megmutatni, hogy egy állam erőforrásaihoz, adottságaihoz képest milyen mértékben járul hozzá a nemzetközi béke és biztonság válságkezelés, békefenntartás útján történő megteremtéséhez. A képlettel kapható eredmény legalább 0 és legfeljebb 1, bár a valóságban a két szélsőséget szinte lehetetlen elérni, tekintve, hogy egyik esetben az adott államnak rendkívüli mértékben a belső ügyekre fókuszáló, a külvilágtól magát izoláló politikát kellene folytatnia, míg a maximum eléréshez egy teljesen szürreális – bár a kutatás szempontjából legsikeresebb és legkívánatosabb – békefenntartó államot kellene felkutatni. A vizsgált Olasz Köztársaság és Magyarország esetében a PCI eredménye 0,039033636, illetve 0,025122842, ugyanakkor kiemelendő, hogy a két ország békefenntartása közt valójában nincs jelentős különbség, tekintve, hogy amennyiben az Országgyűlés által 1200 főre megemelt ambíciószintet ha kihasználná Magyarország, már is 0,032599478-ra emelkedne esetében a PCI, míg az olasz keretlétszám teljes kihasználása sokkal kisebb arányban növelné

Olaszország esetében az indexet. Továbbá kiemelendő, hogy előbbi ország egy kifejezetten erős és jelentős középhatalom, míg utóbbi egy erőforráshiánnyal küszködő kishatalom, illetve a létrehozott indexet alkalmazva a közép-kelet-európai régió országaira, az is kiderül, hogy Magyarország a közép-kelet-európai régió talán legszignifikánsabb békefenntartó országa. Ugyanakkor azt is szükséges még kiemelni, hogy Magyarország esetében az egyik változó (külföldi missziós költségek) – Olaszországgal ellentétben – kizárólag megbecsülhető a Képviselői Információs Szolgálat 2023-as védelempolitika jelentése által hivatkozott 2021-es adat, illetve az azóta eltelt 4 év átlag inflációja és a GDP arányosan növekvő védelmi költségvetés növekménye alapján.

Felhasznált irodalom

1. Abbondanza, Gabriele. „Italian Peacekeeping Missions: Vast, Praised and Underused”. *IAI Papers*, 2020. <https://www.iai.it/en/pubblicazioni/italian-peacekeeping-missions-vast-praised-and-underused>.
2. ———. „The West’s Policeman? Assessing Italy’s Status in Global Peacekeeping”. *The International Spectator* 55, sz. 2 (2020. április 2.): 127–41. <https://doi.org/10.1080/03932729.2020.1731167>.
3. Benkő Tibor. „Magyarország katonai védelme: A Magyar Honvédség nemzetközi szerepvállalása”. Egyetemi előadás előadás Magyarország katonai védelme c. tantárgy, Budapest, 2023. március 19.
4. Boutros-Ghali, Boutros, és Un Secretary-General. „An Agenda for Peace :: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping: Report of the Secretary-General Pursuant to the Statement Adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992 /: Boutros Boutros-Ghali”, 1992. <https://digitallibrary.un.org/record/145749>.
5. Camera dei Deputati. „La partecipazione italiana alle missioni internazionali”. Roma: Parlamento Italiano, 2022. december 6. https://www.camera.it/temi/documentazione/temi/pdf/1355755.pdf?_1682794549378.
6. Cooper, Andrew F., szerk. *Niche Diplomacy: Middle Powers after the Cold War*. London: Palgrave Macmillan UK, 1997. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-25902-1>.
7. Crosetto, Guido. „Documento Programmatico Pluriennale della Difesa 2023”. Roma: Ministero della Difesa, 2023. https://www.difesa.it/assets/allegati/30714/dpp_2023-2025.pdf.
8. ———. „Documento Programmatico Pluriennale della Difesa 2024”. Roma: Ministero della Difesa, 2024. https://www.difesa.it/assets/allegati/30714/dpp_2024-2026_final_firmato.pdf.
9. ENSZ. „Principles of Peacekeeping”. United Nations Peacekeeping. Elérés 2024. február 29. <https://peacekeeping.un.org/en/principles-of-peacekeeping>.
10. Esercito Italiano. „Bosnia - IFOR/SFOR”, 2019. <https://www.esercito.difesa.it:443/en/Operations/international-operations/Pagine/Bosnia-IFOR-SFOR.aspx>.
11. ———. „FYROM »Essential Harvest, Amber Fox e Allied Harmony« - Macedonia”, 2019. <https://www.esercito.difesa.it:443/en/Operations/international-operations/Pagine/FYROM-Essential-Harvest-Amber-Fox-e-Allied-Harmony-Macedonia.aspx>.

- operations/Pagine/FYROM-Essential-Harvest-Amber-Fox-Allied-Harmony-Macedonia.aspx.
12. ———. „ISAF: National Contribution”, 2019. <https://www.esercito.difesa.it:443/en/Operations/international-operations/Pagine/ISAF-National-Contribution.aspx>.
 13. EUMM Georgia. „About Us”, 2024. https://www.eumm.eu/en/about_eumm.
 14. Európai Bizottság. „European Defence Fund (EDF) - Official Webpage of the European Commission.”, 2024. https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/european-defence-fund-edf-official-webpage-european-commission_en.
 15. Európai Külügyi Szolgálat. „About us”. *Operation Sophia* (blog), 2018. <https://www.operationsophia.eu/about-us/>.
 16. ———. „End of Mandate EUTM Mali | EEAS”, 2024. május 17. https://www.eeas.europa.eu/eeas/end-mandate-eutm-mali_en.
 17. ———. „EUFOR BOSNIA-HERZEGOVINA Military Operation ALTHEA | EEAS”, 2020. november 30. https://www.eeas.europa.eu/eufor-althea/eufor-bosnia-herzegovina-military-operation-althea_und?s=324.
 18. ———. „EUFOR Operation Althea”. EUFOR Althea, 2024. szeptember. https://www.euforbih.org/images/pdfs/20240901_Mission%20Factsheet.pdf.
 19. ———. „EUNAVFOR Operation Aspides”. EUNAVFOR Aspides, 2024. június. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2024/EUNAVFOR%20OPERATION%20ASPIDES_2024-06.pdf.
 20. ———. „European Union Force in BiH - Mission Background”. EUFOR Althea, 2023. november 4. <https://euforbih.org/index.php/about-eufor/background>.
 21. ———. „Factsheet and Figures”. Tbiliszi: EUMM Georgia, 2024. https://www.eumm.eu/en/about_eumm/facts_and_figures.
 22. Európai Parlament. „EU Police Mission in Bosnia and Herzegovina (EUPM)”. Luxemburg: Európai Unió, 2006. március. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/sede181207factsh eeteupm_/SEDE181207FactsheetEUPM_en.pdf.
 23. Európai Unió. Consolidated Version of the Treaty on European Union (1993). https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF.
 24. ———. Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union (2009). <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>.
 25. ———. „Development, Delivery and Determination: PESCO Forging Ahead | PESCO”. Brüsszel: Európai Unió. Elérés 2024. október 31. <https://www.pesco.europa.eu/pressmedia/development-delivery-and-determination-pesco-forging-ahead/>.
 26. ———. „Missions and Operations | EEAS”. Elérés 2024. március 1. https://www.eeas.europa.eu/eeas/missions-and-operations_en.
 27. ———. „PESCO | Member States Driven”. Brüsszel: Európai Unió, 2024. <https://www.pesco.europa.eu/#projects>.
 28. Európai Unió Tanácsa. Council Decision establishing Permanent Structured Cooperation (PESCO) and determining the list of Participating Member States, Pub. L. No. CFSP 2017/2315, 338 (2017). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017D2315>.

29. Európai Védelmi Ügynökség. „Coordinated Annual Review on Defence (CARD)”. eda.europa.eu, 2024. [https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/coordinated-annual-review-on-defence-\(card\)](https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/coordinated-annual-review-on-defence-(card)).
30. Eurostat. „Population by Broad Age Group”. Luxemburg: Eurostat, 2023. október 10. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/cens_21ag/default/table?lang=en&category=cens.cens_21.
31. Freedom Anatomy. „Anatolian Protector - Active Fence”. *Freedom Anatomy* (blog), 2024. <https://www.freedomanatomy.com/missioni/anatolian-protector-active-fence/>.
32. ———. „Missioni Archive”. Freedom Anatomy, 2024. <https://www.freedomanatomy.com/missioni/>.
33. ———. „Pakistan Earthquake Relief”. *Freedom Anatomy* (blog), 2024. <https://www.freedomanatomy.com/missioni/pakistan-earthquake-relief/>.
34. ———. „Unified Protector”. *Freedom Anatomy* (blog), 2024. <https://www.freedomanatomy.com/missioni/unified-protector/>.
35. Globalfirepower. „2024 Military Strength Ranking”. Globalfirepower, 2024. <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>.
36. Grevi, Giovanni, Damien Helly, és Daniel Keohane, szerk. *European Security and Defence Policy The First 10 Years (1999-2009)*. Párizs: European Union Institute for Security Studies, 2009.
37. Guttry, Andrea de, Jessica Colombo, Emanuele Sommario, Lijiang Zhu, Romano Prodi, Giulio Bartolini, Battistelli Fabrizio, Mariangela Bizzarri, Fabio Caffio, és Fabrizio Cinoglossi. *China's and Italy's Participation in Peacekeeping Operations : Existing Models, Emerging Challenges*. Lanham, MD, United States: Lexington Books, 2014.
38. Holbraad, Carsten. *Middle Powers in International Politics*. London: Palgrave Macmillan UK, 1984. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-06865-4>.
39. Honvédelem.hu. „Döntött a kormány a közép-afrikai magyar katonai szerepvállalásról”, 2014. február 20. <https://honvedelem.hu/hirek/hazai-hirek/dontott-a-kormany-a-kozep-afrikai-magyar-katonai-szerepvallalasrol.html>.
40. ———. „Magyarország tíz kiképzővel járul hozzá a mali misszióhoz - Honvédelem”, 2013. február 14. <https://honvedelem.hu/hirek/hazai-hirek/magyarorszag-tiz-kikepzovel-jarul-hozza-a-mali-missziohoz.html>.
41. International Institute for Strategic Studies. *The Military Balance 2024*. London: Routledge, 2024.
42. International Monetary Fund. „Report for Selected Countries and Subjects”. Washington D.C.: International Monetary Fund, 2024. október. <https://t.ly/TPtM4>.
43. Kelemen, László. „Hungarian Participation in the European Union Training Mission Somalia”. *Honvédségi Szemle – Hungarian Defence Review* 145, sz. 2 (2017. december 12.): 110–18.
44. Kenkel, Kai Michael. „Five Generations of Peace Operations: From the »Thin Blue Line« to »Painting a Country Blue«”. *Revista Brasileira de Política Internacional* 56, sz. 1 (2013): 122–43. <https://doi.org/10.1590/S0034-73292013000100007>.
45. Képviselői Információs Szolgálat. „A Honvédség aktuális külföldi katonai missziói”. Budapest: Országgyűlés Hivatala, 2020. október 6. https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_62_honvedsegi_missziok.pdf/9fe7c180-a8a9-8573-c1ed-754bca3e026a?t=1601625018866.
46. ———. „Védelempolitika 2023”, 2023. június 1. https://www.parlament.hu/documents/10181/64399656/Infotablo_2023_20_vedelempolitika_2023.pdf/968289f8-250b-a9bb-ce15-feef2c7e1910?t=1685608553175.

47. KFOR. „Contributing Nations”. Pristina: NATO, 2024. <https://jfcnaples.nato.int/kfor/about-us/welcome-to-kfor/contributing-nations.aspx>.
48. Kósa András. „Budapestre jöhet a csádi elnök, előkészítik a magyar katonák afrikai misszióját”. *Szabad Európa*, 2024. szeptember 6. <https://www.szabadeuropa.hu/a/budapestre-johet-a-csadi-elnok-elokeszitik-a-magyar-katonak-afrikai-missziojat/33107212.html>.
49. Krupnick, Charles. „Europe’s intergovernmental NGO: The OSCE in Europe’s emerging security structure”. *European Security* 7, sz. 2 (1998. június 1.): 30–53. <https://doi.org/10.1080/09662839808407361>.
50. Magyar Honvédség Parancsnoksága. „Georgia Budapestre akkreditált véderőattaséját fogadta a Magyar Honvédség parancsnokának helyettese - Honvédelem”, 2021. november 15. <https://honvedelem.hu/hirek/georgia-budapestre-akkreditalt-vedero-attasejat-fogadta-a-magyar-honvedseg-parancsnokanak-helyettese.html>.
51. Magyarország Kormánya. 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról, Pub. L. No. 1163/2020 (2020). <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A20H1163.KOR&txtreferer=00000001.txt>.
52. ———. A Kormány 1393/2021 (VI. 24) határozata Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról, Pub. L. No. 1393/2021 (2021). <https://honvedelem.hu/hirek/nemzeti-katonai-strategia.html>.
53. Mattelaer, Alexander. „Eufor Rdc and the Development of the Esdp”. *Studia Diplomatica* 60, sz. 3 (2007): 73–89.
54. MH KFOR. „Megkezdte szolgálatát az MH KFOR 31. kontingense Koszovóban”, 2024. október 5. <https://honvedelem.hu/missziok/megkezdte-szolgalatat-az-mh-kfor-kontingens-31-valtasa.html>.
55. Ministero della Difesa. „Kosovo - KFOR - Joint Enterprise”. Roma: Ministero della Difesa, 2024. <https://www.difesa.it/default>.
56. ———. „Operazioni Internazionali in corso”, 2024. <https://www.difesa.it/operazionimilitari/op-intern-corso/operazioni-int/26752.html>.
57. Ministry of Defence of North Macedonia. „NATO’s Enhanced Forward Presence & Enhanced Vigilance Activities”. mod.gov.mk, 2022. <https://mod.gov.mk/natos-enhanced-forward-presence/>.
58. Molnár Anna. *Az Európai Unió külkapcsolati rendszere és eszközei*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2018.
59. Nagy, Dávid. „Hungarian Defence Forces to Extend Contribution to NATO’s Iraqi Mission”. *Hungarian Conservative*, 2023. november 23. https://www.hungarianconservative.com/articles/current/hungarian-defence-forces_iraqi-mission_extemsiion_proposal/.
60. NATO. „Centres of Excellence”. NATO, 2024. szeptember 5. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_68372.htm.
61. ———. „Conflict Background”. jfcnaples.nato.int. Elérés 2024. október 13. <https://jfcnaples.nato.int/kfor/about-us/history/conflict-background.aspx>.
62. ———. „ISAF’s Mission in Afghanistan (2001-2014)”. NATO, 2022. május 30. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69366.htm.
63. ———. „Madrid Summit Declaration”. NATO, 2022. június 29. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm.
64. ———. „Meeting Humanitarian Needs - NATO Delivers: Yesterday, Today and Tomorrow”. NATO, 2012. május 18. http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_87426.htm.
65. ———. „Multinational Capability Cooperation”. NATO, 2024. október 29. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_163289.htm.

66. ———. „Multinational Projects”. NATO, 2014. június. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2014_06/20140602_140602-media-backgrounder_multinational-projects_en.pdf.
67. ———. „NATO Mission Iraq”. NATO, 2025. május 27. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_166936.htm.
68. ———. „NATO Response Force”. NATO, 2023. július 27. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49755.htm.
69. ———. „NATO Training Mission - Iraq”. shape.nato.int, 2011. <https://shape.nato.int/page136952.aspx>.
70. ———. „NATO’s Maritime Activities”. North Atlantic Treaty Organization, 2023. augusztus 23. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/70759.htm>.
71. ———. „New NATO Force Model”, 2022. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/220629-infographic-new-nato-force-model.pdf.
72. ———. „Operation Active Endeavour (2001-2016)”. NATO, 2022. szeptember 1. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_7932.htm.
73. ———. „Operation Sea Guardian”. NATO, 2023. május 26. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136233.htm.
74. ———. „Operations and Missions: Past and Present”. North Atlantic Treaty Organization, 2023. július 10. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm.
75. ———. „Peace Support Operations in Bosnia and Herzegovina (1995-2004)”. NATO, 2024. március 21. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52122.htm.
76. Organisation Conjointe de Coopération en matière d’Armement. „OCCAR - About us”, 2024. <https://www.occar.int/about-us>.
77. ———. „OCCAR - Programmes”, 2024. <https://www.occar.int/our-work/programmes>.
78. Perrone, Manuela. „Militari, ecco perché 160mila rischiano di non bastare. Riservisti in...”. *ilsole24*, 2024. március 30. <https://archive.md/nUwXk>. <https://www.ilsole24ore.com/art/militari-ecco-perche-160mila-rischiano-non-bastare-riservisti-arrivo-AF8kanDD>.
79. Ping, Jonathan H. *Middle Power Statecraft: Indonesia, Malaysia and the Asia-Pacific*. 1st edition. London: Routledge, 2005. https://www.routledge.com/Middle-Power-Statecraft-Indonesia-Malaysia-and-the-Asia-Pacific/Ping/p/book/9781138356528?srsId=AfmBOorAQa5nQaQbpJeFKZmrsKPDWSGn1TZY8l8WYxyg8weXWxrGLV0_.
80. Ravazzolo, Gaia. „Le missioni internazionali 2024: quanti e dove sono i militari italiani - Affari Internazionali”, 2024. április 25. <https://www.affarinternazionali.it/le-missioni-internazionali-2024-quant-e-dove-sono-i-militari-italiani/>.
81. Senato della Repubblica és Camera dei Deputati. „Documento programmatico pluriennale per la Difesa per il triennio 2024-2026 - Doc. CCXII, n. 2”. Roma: Parlamento Italiano, 2024. szeptember 12. <https://documenti.camera.it/leg19/dossier/pdf/DI0117.pdf>.
82. Siposné Kecskeméthy Klára. „Mediterráneum: átalakuló NATO-partnerség”. *Molnár Anna–Komlósi Orsolya (szerk.): Az Európai Unió mediterrán térséggel összefüggő kapcsolata–Párbeszéd és konfliktusok. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 205–29.*
83. Skidelsky, Robert. „Peacekeeping, Past and Present”. Project Syndicate, 2023. november 20. <https://www.project-syndicate.org/commentary/what-the-concert-of-europe-can-teach-us-about-preserving-peace-by-robert-skidelsky-2023-11>.
84. Snoj Péter. „A békét szolgálni büszkeség”, 2024. január 15. <https://honvedelem.hu/missziok/a-beket-szolgálni-buszkesege.html>.

85. Szabó László. „A békefenntartás új értelmezése”. *Nemzet és Biztonság: Biztonságpolitikai Szemle*, 2009, 16.
86. Szalai, Máté. „The Inapplicability of Traditional Small State Theory in Central Europe – the Case of Hungary”. *Visegradexperts-Eu*, 2015, 15.
87. World Bank. „GDP (Current US\$)”. Washington D.C.: World Bank, 2023. https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?most_recent_value_desc=true&year_high_desc=true.
88. Yaw Tchie, Andrew E. „Generation three and a half peacekeeping: Understanding the evolutionary character of African-led Peace Support Operations”. *African Security Review* 32, sz. 4 (2023. október 2.): 421–39. <https://doi.org/10.1080/10246029.2023.2237482>.

Rövidítések jegyzéke

AGS	Air Ground Surveillance
AWACS	Airborne Warning and Control System
CARD	Coordinated Annual Review on Defence
CBRN	Chemical, Biological, Radiological, Nuclear
CoE	Centre of Excellence
DCR	Defence Contribution Ratio
DE	Defence Expenditure
DPP	Documento Programmatico Pluriennale della Difesa
EBESZ	Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet
EDF	European Defence Fund
eFP	Enhanced Forward Presence
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ENSZ BT	Egyesült Nemzetek Szervezetének Biztonsági Tanácsa
EU	Európai Unió
eVA	Enhanced Vigilance Activity
EVÜ	Európai Védelmi Ügynökség
GCR	GDP Contribution to defence Ratio
GDP	Gross Domestic Product

GWOT	Global War on Terrorism
IFOR	Implementation Force
IMF	International Monetary Fund
IRS	Intelligence, Surveillance, Reconnaissance
ISAF	International Security Assistance Force
KBVP	Közös biztonság- és védelempolitika
KFOR	Kosovo Force
KKBP	Közös kül- és biztonságpolitika
MCC	Multinational Capability Cooperation
MENA	Middle East and North Africa
MH	Magyar Honvédség
MRAP	Mine Resistant Ambush Protected
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
NMI	NATO Mission Iraq
NRF	NATO Response Force
NSPA	NATO Support and Procurement Agency
OCCAR	Organisation Conjointe de Coopération en matière d'ARmement
PCI	Peacekeeping Contribution Index
PESCO	Permanent Structured Cooperation
PSR	Population's Contribution Ratio
RC	Regional Command
RSM	Resolute Support Mission
SAC	Strategic Airlift Capability
SACEUR	Supreme Allied Commander Europe
SALIS	Strategic Airlift Interim Solution
SDMP	Smart Defence Multinational Project

SDR	Software Defined Radio
SFOR	Stabilisation Force
SNMCMG	Standing NATO Mine Countermeasures Group
SNMG	Standing NATO Maritime Group
TCR	Troops Contribution Ratio
TFC	Total Financial Contribution
TNAF	Total National Armed Forces
TP	Total Population
TPTC	Total Peacekeeping Troop Contribution
UCK	Ushtria Çlirimtare e Kosovës
UNTSO	United Nations Truce Supervision Organization
VJTF	Very High Readiness Joint Task Force
WF	Waveform